H29-8
133.

A. NOVIKOV-PRIBOJ

UXABBEZ

KOMIGIZ—1936—KUDЬMKAR

Коми-П.
I-241

A. Novikov-Pribоj

UXABBEZ

Vuзətis I. I. Radoştev

Гос.
Публичная
Б-ка
Ленинград

KOMIGIZ 1936 KUDЬMKAR

Okeanskəj torgovəj paroxod „Oktавr“ vьlьn, kəda vəli kutəma (prisvartujtəma) portiş ştenka berdə, toko konçitisə gruzitəm. Raвoçəjjez вьdənnьs munisə. Źmьx ŋoļ şurs tonna şəkьtaşaŋ, kəda vəli təвaləma trjummezə, sudnolən şəd korpus markaəʒ pukşis vaə. Matrossez, kədna ləşətçisə graŋica sajşa rejsə, ļukkezsə kattьvlisə brezentən, as mestə leʒisə strelaez, prinatovļivajtisə[1] nijə, da miśkalisə paluвa. Korma vьlьn uçətik təlokşaŋ pavjalьslis gərd flag, mьççalis çarla da molot.

Bereg kuza, „Oktавr“ paroxodlə panьt, rud вьrəm koştumьn da ŋeвьtik ślapaən, kiezsə śpina vьlas teçəmən, vetlətis starik. Sija vəli vьlьn mьgəra, krut pelponneza, jursə viśis veśkьta. Pusitçəm şor usses ətlaaśisə seeəm-zə şor toskət, kəda vəli sьnaləma kьknan ladoras i aslas formaən vaçkiśis ļira vьlə. Stariklən вьdəs figuraьn, sь çorьt da mernəj vetlətəmьn kьlis vojennəj mort. Bьdsən mədkoď vpeçatļeŋŋo sьşaŋ vəvli sek, kər sija suvtçьlis viʒətnь inostrannəj koraвļļez, kədna pьekiş petkətlisə masinaez, truвaez, jaвsikkez i s. oʒ. Sek sьlən çorьt kokkes vəlisə paśkətəməś, kьz cirkuļ,—a eta şərti pozis tədnь sijə, sto eta mortьs aslas olanьn dьr ujavlis mor-

[1] Najtovitnь—krepitnь ətamədkət, kərtavnь gezzezən.

joez da okeannez vьlət da ɳe ətik das god çulətis kaçajtçan posok vьlьn.

Posok vьlət „Okţaвrşaɳ“ petis starsəj koçegar, sudovəj koļļekţiv organızator, jort Tomiļin, i iɳdətçis starik dьnə. Sija, gaḍḍa kisə ɳuƶətəmən, laskovəja pondis вaitnь:

—Zdorovo, jort Vinogradov!

Starik, panьta kьvsə viʒəmən, kaçьkɳitis jurnas da şerəmtçis ʒor toвas.

Nija pondisə munnь doļ izja вereg dorət.

Vinogradov jualis:

— Kər munat?

— Viştalisə, rьtnas kvaţ çasə вьdənlə lonь sudno vьlьn. Loktas tujə iɳdəm ponda komişşija. A ojnas, naţtə, morjoьn-ɳi loamə.

— Siʒ. No, вur mortiɳəj, to mьjьn ḍeloьs: me vaji sijə pişmosə, kəda jьliş вaiti-ɳi tenьt. Medoʒʒaƶə graɳica sajşa portьn kļejit sь vьlə markaez da leʒ poçtovəj jassikə.

Ətmədərə ɳoʒʒəv kerəm вərьn, starik вokiş kormanşis kьskis kьz paket, kļejittəmə, da, Tomiļinlə sijə şettən, sodtis:

— ɳem uməļьs da şekretnəjьs sььn aвu. Verman i lьdḍьnь. I as jьvşit ətikə-mədikə tədan.

— Bur,—viʒis panьta kьv koçegar da, paketsə truвkaə kaţţəmən, şujьstis sijə şəd vesjan kormanə.

— Kər вər вertan?

— Mişeç вərti, ɳe oʒƶьk.

— Me tenə ponda viʒçişnь.

— A me tenьt graɳica sajiş vaja kьєəmkə koƶin.

— Me i etatəg əddən вlagodarita tenə, вlagodarita olanəs spaşitəm ponda.

Starik suvtçьstis, radejtəmən ŋozzəvtьstis aslas jort vьlə da viliş pondis baitnь:

— Menə zavid kutə, sto tijə munatə morjoə. Tədan, mьj me dumajti? Kər me vizçişi tenə, tijan paroxod vьlə vizətikə, menьm lois seeəm oxota ujavnь, vovlьnь məlik stranaeziş porttezə da tədnь, kьz setçin otirьs olənь, sto me, natta, asьn-zə Sovtorgflotə giza zajavlenŋo.

Me ponda kornь, med menə naznaçitisə kommerçeskəj sudno vьlə, kəda kerlə granica sajşa rejssez[1].

Koçegar rad şələmən gorətçis:

— Vazьn-bь siz, Vaşilej Andrejeviç! Sek me te dьrə lokta sluzitnь.

Esə ŋevna baitəm bərьn, starik zmitis jortьsliş kisə da vištalis:

— Zelajta tijanlə poputnəj təv.

— Spaşibo. Şet meşaŋ privet Klavdija Vaşiljevnalə da jort Smirnovlə.

Starik kopьrtçьstis da çorьt oşkələn pondis munnь gorodə, a Tomilin—aslas sudno vьlə.

Ojnas, kər „Oktavr", ŋevura kaçajtçəmən, vundalis-ŋi morjoliş uçətik vagьez, starsəj koçegar Tomilin, vaxta[2] vьliş vezəm bərьn, ignaşis aslas uçətik kajutaə, kəda vəli matьn nьr kuvrik dьnşaŋ.

Sija çemodaniş suzətis paket, kьskis setiş ьzьt paçka poçtovəj listokkez, kədnija vəlisə gizəməş çorьt da vezərtana poçerkən, i zadnəja mərtçətçis nьə şinneznas.

---

[1] Rejs—korabļlən tuj.

[2] Vaxta— sutkinas kьnьmkə ças korabļ vьlьn ďezuritəm.

Dona drug.

Tenat medвərja pişmoьt sedis menam kiə, kər esə me vəli pervəj rangiş kapitanən i komandujti medвur liŋejnəj korabļən.

Eta vəli kьk mişeç oʒti fevraļskəj sobьtijaezəʒ. Me sek вura vəli porazitəm tenat gaza nastrojeŋŋoən da tenat naḍejtçəmən vojnasə çoza konçitəm vьlə.

Una-ŋi goddez sekşaŋ çulalisə,—straвnəj goddez, kədna zegətisə Roşşijasə sь jona krepitçəm olan pьdəsəʒ. Kьtən mijan vaz jortteznьm? Ətikkezəs revoļucijaьs, kьʒ təv arşa lissez, rozŋitis oməп musar paşta; mədikkez, kədnə çapkisə aslanьs vazşa olan mestaiş, ədva-ədva olənь, a una-ŋi i lovjən aвuəş i nь jьliş dugdisə-ŋi paŋixidaez sluʒitlьnь. Etaşaŋ esə prijatnəjzьk vəli viļiş poluçitnь konvert eək tədsa poçerkən. Me lьddi tenə kuləmən, no petə, sto te olan graŋica məd ladoras, lovja i zdorov. Etaşaŋ me loi ədḍən rad. No sek-zə menə ədḍən gaztəmtis, kər pişmoiş tədi tenat imeŋŋo rozoritəm jьliş.

Te menam dusaьn əztin pьm da gaza, kьʒ sondi jugərrez, vazşa kaştьləmmez. Kьnьmiş me te ordьn gəştitli! Ənəʒ menam şin oʒam, kьz çeļaḍ kadşa zarŋia asьv, tenat çuḍesnəj sad, kədaьn вьdmisə вьdkoḍ вasək cvettez, vez viʒan vaən ləŋ prud, mukəd mestaezət sajəvtəm puezən; ŋeьzьt ostrovok kupaļŋaezən, kədna kraşitəməş golubəj rəmə, вeşedkaən, kəda kaţţəm pļusç вьdmasən,—setçin, kəʒьt vaas ьrkətçəm bərьn, mijə şojim medşvezəj təpьvvez, kədnə kьjlim tenat-zə sadiş, şojim çəskьt viktorija, kədijə toko-toko вoştisə tenat sad grjaddez vьliş, i juim вьgja sampanskəjə. Teşşa вurzьk

imeŋŋosə şəkьt vəli aʒzьnь. Mьj toko sulalis tropiçeskəj вьdmasseza oranʒereja! Ʒьv Cejlonliş kusəçok te vajin asiьt. A eta вura вьdməm dubovəj park pesəkən kişkaləm tujokkezən,—park, kьtən tulьssa asьvvezə sьlisə solovejjez, a tenat izovəj kerku priçudlivəj vaz arxitekturaən!

Menam çasət tədvьlьn tenat imeŋŋoiş вьd peɬəsokьs, вьd ɖetaɬьs. Mozot sija sijən seeəm jona pukşis menam jurə, sto setən me pervuiş tədsaşi вaroŋessa Fon-Birmankət da setən-zə viştali sьlə aslam ɬuвitəm jьliş. Əni, kər me giza enə stroçkaezsə, sija, menam iŋə, kəda olis mekət unazьk-ŋi kuimdas godşa, pukalə pьzan sajьn da voçlə çulkiez. Teпьt ŋe tədnь sijə. Sija lois вьdsən-ŋi staruska, gorвьltçis, dontəmik rud plattoən, oçkiezən, kədnalən ət ştekloьs potis. Mukəd pьrşas me şələm ʒugьltçəmən viʒəta sь ʒorməm jurşi vьlə, kədna leʒçişisə sь çukьrtçəm çuzəm vьlə, sь şəd şinnezə, kədna kərkə sotlisə aslanьs strastnoştən, a əni вьgalisə gorzəmşaŋ.

O, zestokəj, вьdəs razrusajtan kad!

Kьtən mijan vazsaьs?

Boşnь tençit imeŋŋotə. Sija vaçkişis mu vьlьn raj peɬəsok vьlə. I вьdəs sььn vəli kerəm вьeəma da jona, вьdəs вaitis, sto vazşa ustojjes ŋevərzətanaəş.

A əni, tenat pişmo şərti tədçə, sto ləgaşəm kreşşanaьs вьdəs etə uniçtozitisə: sadsə da parksə keraləmaş, ŋelki vuzzeznas sedtaləmaş, вasəkşa-вasək prudьs pərtçis ŋat gəpə, a kьksuvda kerkuşaŋ da mədik postrojkaezşaŋ ətik kirpiç, ŋe ətik majəg aвu koɬççəmaş.

Setçin, kьtən ʒorişaşis krasota, setçin, kьtən mijə dumajtim ovnь-krasujtçьnь kuz vek, setçə muzikkez kerəmaş mogiļņik, kerənь şvezəj mogilaez da suvtətlənь kressez.

To kьʒ şeralə suḍba!

Te jualan, kьz me ola i mьj uşis ispьtajtnь revoļucija pora.

Me вьdəs eta jьliş viştala tenьt вьdsa poslaņņoən. Eta loas mьjkə poveşt koḍ, kədaьn ənņaşa olansə me jita çulaləm jьliş kaştьləmmezən. Te tədan mençim vaz privьçkaəs: вьdəs vpeçatļeņņoezsə me raḍejta mukəd pora gizlьnь вumaga vьlə. Əni me oʒьn kujlə kьz vaz ţetraḍ. Sь ļisвokkez vьlьn rezəməş menam dusaiş mukəd torres. Kərkə eta maţerial şərti me giza inţeresnəj kņiga. No sьiş-ņi, mьj me əni viştala tenьt, te aʒʒьlan kьeəm mukəd kadə viʒçiştəmmez uşkətçənь mijan olanə.

1

Graz̧danskəj vojna konçitçəm вərьn me muni vojenno-morskəj vedomstvoiş, kьtən usali ьsьt post vьlьn. Menə вura eəktisə koļççьnь, no me eg soglaşitçь. Moвiļizujtnь menə ez vermə—pərişəv-ņi loi.

Oxota lois olьвnь mədik olanən. I vot sek pondətçis profeşşijaez vezəm: me i sapoz̧ņikən usali, i гьnok vьlьn torgujti вьdkoḍ posņit tovarən, i sluʒiti kooperaţivnəj gastronomiçeskəj magaz̧inьn. Вьdəs eta ez udovļetvorjajt menə. Kьskis matəzьk va dьnə, korabļļez dьnə. I vəļiş menam zelaņņoə ispolņitçis: me loi torgovəj flotьn вeregdoriş matrosən.

Menam obyazannoştьn vəli korabllez vьliş, kədna suvtənь ştenka dьnə, kutavnь svartovvez[1]. Setən me uzali kьk godşa unazьk i vəli dovolon. Sьvərьn postupiti parusnik vьlə, kьtən sluzita ənəz. Parusnikьs eta vəli vaz, kədə kolis una remontirujtnь, med sija vəli godnəj ujaləm ponda. Sijə resitisə vuzavnь i suvtətisə ştenka dьnə. Mijə kuimən pooçeredi dezuritam sь vьlьn, xranitaın kazonnəj imussestvosə. Menam jorttezə—kьk vaz matros. Bьdəs mijan zavotaьs loə sььn, medvь vəlisə zonəş daskьk plomba, kədnijə mijə vaxtennəj zurnalьn raspiska uvtə şetam ətamədlə.

Etə medkoknit uz, kəda şetə menьm vozmoznoşt soççişnь dusanam da telonam. Svobodnəj kad kosta me lьdda çut ne bьdəs mijanliş sovremjonnəj literatura. Knigaez sajmətisə meьn zelanno dol i poperjog vetlьnь omən Roşşijasə. Oxota pьdьnzьka tədmavnь asşinьm otirsə da vezərtnь, kьtçə da ьləz-ja vizə tujsə mijan tom respublika.

Zalovanonosə me poluçajta kvatdas rub gəgər. No ne zalovanonoьn delobs, a sььn, sto seeəm demokratiçeskəj[2] polozenno zanimajtikə, me verma bujanitnь da gorətlьnь panьt bьdkod nespravedlivoştlə. I bur—menьm kьz matroslə bьdəs çulalə bьeəma. Ogkə me vermь açьm dorjьnь asşim pravaezsə, to menam em dorjiş—vьna kollektiv—vodnikkezlən professionalnəj sojuz. Seşşa, kət ozzьk me novjəti oficerskəj zvanno—pervəj rangiş kapitan, me polzujt-

[1] Svartov—kьz kanat, kədən jakor vьlə suvtəm sudno kərtaşşə pristan dьnə.

[2] Demokratiçeskəj—demokratija kьvşan—narodnəj massaez. Estən vištaləm—prostəj, nevьlьn smьslьn.

ça roşşijskəj graʒdaɳin bьdəs pravaezən. I kvarʈira ponda mençim boştənь profsojuznəj stavka şərti— ədɖən ɳevna. A lьdɖьnь-kə esə i sijə, sto me sedta esə urokkez şetəmən, to loas ədɖən-ɳi bur. Da mijanlə iɳkaəkət unaʒьkьs oz i kov. Mijə koɭççim toko kьkən sьkət. Mijan ətik dona nьvnьm, Klavɖijanьm, mədpьra-ɳi munis zəɳik sajə. Mьmda sija gorjosə vajətis aslas mamlə! No eta jьliş sьbərьn.

Olamə mijə ɳe siʒ-ɳi umə|a! Viştala veşkьta— poʒis-bь menam oʒʒa baroɳessalə i ɳe voçlьnь çulkiezsə, no sija nuʒnəj goddezşaɳ lois seeəm skupəjən, sto drəʒitə bьd ɳaɳ krəski ponda da şebə jasʂikə ɭetki-petkiəʒ bьrəm paşkəmsə. Me siʒzə pondi ovnь prostəja. Jajən flotskəj sьd, viən greçaiş kaʂa, tələn ʂonьt paşkəm, kvarʈiraьn normaɭnəj ʈemperatura,—eta tьrməmvi me ponda, medbь kьvnь açьməs bur nastrojeɳɳoьn. Mukəd kadə i juьsla vina stokanok. Zdorovjo menam bur, — oʒzьkşa burzьk, kər me vəli çinьn i ɳemьn aslьm eg ətkaʒitlь.

Mədik ɖelo iɳə. Sija ɳekьʒ oz vermь velavnь vil porjadokkez dьnə da pьr vidçə, pьr proʈestujtə,— no, koɳesno, toko gortьn. Mukəd kadə pьras aslas dumaezə i lunməd mekət oz i sьaşlь. Sek, sь koşməm, zagadoçnəj çuzəm vьlas vizətikə meьn loə kьeəmkə tədtəm trevoga, i sek menьm oxota loə çozzьk munnь kьtçəkə aslam sьtəm zьrreziş. Sija pьr vizçişə olanьn vezʂəm, i podi eta toko spasajtə sijə okonçaʈeɭnəj gibeɭiş. Ədɖən çasto juavlə mençim ətik da sijə-zə voprossə:

— Çoʒa-ja-ɳi munasə mort rodiş ena izvergges?

Me, koŋesno, pьr starajtça burətnь sijə:

— Ţerpitьs esə ŋevnoçka, dona menam. God zьn bərti, a podi i ozzьk, mijə bəra loam vlaşt dьnьn, çinnezьn da ordennezьn.

Çeļad kadşaŋ esə me təda svjassennəj pisaŋŋoiş ətik izreçeŋŋo, kəda kərkə esə ḑivitis menə: „Ovlə i bəbətçəm spaşeŋŋo ponda". Əni me sijə primeŋajta praktika vьlьn, da dumajta bьdkoḑ istorijaez zagovorrez jьliş, kədnə viştala iŋələ po-şekretu. Kьkjamьs god-ŋi me sijə etaʒ bəbətla.

— Gospoḑi!—şəkьta lovzişəmən suvlə sija.—Kəţbь ətik lunok olьsnь oʒʒa moz. Sek-bь i kuvnь pozis spokojnəja.

Sija lois reļigioznəjən i ətik prazŋik siʒ oz çulavlь, medbь ŋe vetlьnь viçkuə. Ḱinlə-zə mədiklə, kьʒ ŋe jenlə, noraşnь aslas əbida vьlə? Me vezərta sijə: oʒzьkşa baroŋessa lois matroslən iŋən, açьs kotraşə bazarə, açьs strapajtə, mişkalə zoz, peslaşə. To mьļa, mekət sovremjonnoşt jьliş baitikə, sija olansə miçətə gaztəm rəmə, kuļitə, i şo viʒçişə vezşəm, vazşa olan bertəm i ŋekinliş ŋekьeəm baitəm oz kьvzь, viʒçişə mugəmən. Menьm çajtçə, sto sija asşis olansə konçitas bəbşaləmmez kerkuьn.

No, a me, ənŋaşa uslovijaezə viʒətikə, lokta bьdsən mədik vьvoddez dьnə. Stroitçə mədkoḑ olan, kəda ŋemən oz vaçkiş ozzьkşaьs vьlə. Etə ŋe sija, mьj vəli vojennəj kommuŋizm kosta, kər mijə şojim kьnməm kartovki, kər sulalim koŋeçtəm oçereḑḑezьn, medbь poluçitnь funt çeţvert umәļ ŋaŋ, ŋeto şimjo, ŋeto çulki kərtəttez, kər ŋe toko oţirsə, no i zvezdaezsə mədisə rovŋajtnь. Əni eta sçot vьlə mijan vozḑḑez loisə skromnəjzьkəş. Ņedostup-

nəj vьlьnaşaŋ nija leʒçişisə mu vьlə da kutçişisə praktiçeskəj ʤeloez berdə. No ətlaьn etakət i ŋe sija, mьj vəli carizm dьrŋi, i ŋe sija, mьjən olə Jevropa.

Veşiş mukədьs viʒçişəгь vaz rezim bertəmsə, kəda dьrŋi mijə vəlimə polnəj xoʒainnezən. Berttəg eta munis mijan dьnşaŋ.

Me, bespartijnəj mort, kət frontte z vьlьn bura pesşi çoçkommezkət, me og təd, kьtçə mijə loktam, no bьeəma aʒʒa, sto bər bertəm ponda mijanlə bьdəs tujjes orətəməş.

Seeəm vpeçatlеŋŋoьs menam lois, kьʒ utlannəj nabludatеllən, kəda lois toko fakttezіş. Kьtən bьdəs nija roççes, kədna kiezanьs inostrannəj oruzijeən munisə panьt otirlə? Kьtən çut-li ŋe vşemirnəj blokada, kəda biən da eьgjaləmən mədis pədtьnь mijanliş respublikasə? Me əni bergala prostəj otir kolasьn. Nija çasto kьʒ kuzənь vidənь sovetskəj vlaştsə, no şoodno nija ŋekər oz priznajtə ozzaşa vorotiloezsə. Ŋekər! Sijən burzьk lonь dvorŋikən, truboçistən, kinən ugodno, ŋezeli burətnь aştə lonь ŋevermana meçtaən.

Əni iŋə jualis mençim:

— Mьj te etə gizan, Bazil?

Me og vermь viştavnь sьlə pravdasə. Revolucija pondətçikə sija koris menə bьdəs şemjaən munnь graŋica sajə, no me eg mun. A əni viştavnь sьlə drug jьliş, kəda olə Parizьn,— eta loə viliş oşnь sьliş veşkavnь pondəm ranaezsə. Sek sija ojbьt oz pondь vermьnь uzнь. Sijən me bəbətəmən viştali sьlə:

— Doklad giƶa, menam rodnəj, doklad.

Sija ləgaşis:

— I te, Baʒiļ, вəвтьnь pondin! Вьdənnьs Roşşija as sijə toko i kerənь, — dokladdez giƶənь. No kьєəm etaiş tolkьs?

Sija dьr keƶə ləşətçis вовgьnь. Me resiti eta vьlьn dugdьnь giƶnь, medвь sьвərьn viļiş kutçьnь. Da i kadьs una-ņi vəli — pora uʒnь. Asьn kolə oʒ munnь vaxta vьlə.

2

Ətik sutki me ɖeƶuriti portьn i əni kьk sutki svoвodnəj.

No kad-ņi menьm вertnь çulaləm dьnə, revoļucija pondətçəm dьnə.

Estən вurƶьk ispoļzujtnь vaƶ ţetraɖəs.

Da, sogmis sija, mьj dolƶon vəli sogmьnь.

1917 god pondətçikə oţir kolasьn vojnaьs əstis asşis popuļarnoşţsə. Tojşaləm, зьnvi paştəm da зьnvi єьg armijaьn pondətçis razval. Ez tьrmə snarjaddez. Novoвraņeccezəs vojennəj ɖeloə velətisə puovəj pissaļļezən. Roşşijalən əkonomiçeskəj (xoʒajstvennəj) vьnьs vəli əddən vьntəmşətəm. Mijan stoļicaezlə, a siʒ-ƶə i mədik ьзьt goroddezlə grəʒitis єьgjən oləm. Seєəm lozunggez, kьʒ suam „car, vera ponda“, вьdsən ļetşisə, pərisə trepjoə, kəda godnəj vəli toko musornəj jama ponda. Viļsə praviţeļsivoьs ņem ez vermь dumajtnь. A vojnalən koņeçьs şo esə ez tьdav. Eta dьrņi pondisə paşkavnь sluxxez juralişşez kolasьn izmenaez jьliş. Ena

sluxxes, kьʒ tulьsʂa va, paşkalisə вьd gorodət da ɖerevɳaət, omən mijan paşkьt Roşşija kuʐa, pьrtisə oţir kolasə ɳevezərtana trevoga. Вьd roç mort duʂaьn leвtişis kьeəmkə gudьr, ɳedovoļstvo — i вьdəs porjadokkeznas, i asnanьsən.

Mijan əskadraьs vəli çukərtəma N-skəj portьn. Gьriş вojevəj koraвļļez sulalisə jьez kolasьn matьn вereg dьnşaɳ, krepoşţ zassita uvtьn. Ləşətçisə gozumşa kampaɳija kezə.

Me komandujti „Gromoverzecən". Eta koraвļьs vəli dostojen novjьnь seeəm ɳimsə, mьļa vəli əddən vьna. Menam podçiɳeɳɳoьn vəlisə 1500 mort. Mukəd kadə me şļeɖitli matrossez şərьn. Nija uʒalisə, pokornəjəş, gotovəş vəlisə puktьnь jurnьsə. Kьeəm dumaez çuzlisə nь jurьn? Me koļççьvli otvettəg.

Ətik sluçaj menə вura ɖivitis, i vajətis gaztəm dumaezəʒ,— sluçaj, kəda sьвərьn orsis me ponda ьʒьt roļ.

Vəli menam ļejţenant[1] Brasov. Me og təd, mьjşaɳ eta siʒ vəli, no sija seeəm uməļa otnoşitçis matrossez dьnə, kьʒ вьţtə nija mьrdɖisə sьliş iɳkasə. Sija şinən ez aʒʒь nijə, вaitis nь jьliş meduməļ kьvvezən. Sь kolasьn da komandaьs kolasьn lois ɳeprimiriməj vrazda.

Ətpьr əвed oʒьn me peti vьliş paluвa vьlə da kaʐali ɖikəj scena. Ļejţenant Brasov vartlis matrosəs, vartlis i radujtçis mort stradaɳɳoezən da suvlis:

— Piɳəvta tençit ɳe mort koɖ çukatə!

---

[1] Ļejţenant — carskəj Roşşijaьn mədik oficerskəj çin flotьn.

Jurьs matrosьslən pərlaşis sətaləmşaŋas to veş-kьtlaŋ, to ѕuŋgalaŋ. Çuzəmьs vəli virəş. Ьzьt, ləg şinnes petisə kьməs vьlas. Me nььn pervujiş aʒʒьli ədva-ədva vizəm jaroştsə. Sija piŋŋezsə zikьrtəmən da, kьʒ вьttə ŋekьeəm zuвьt ez kьv, вəвşaləm mugəmən ѕuvlis toko ətikə:

— Vartlь! Tijan vlaştьs! Vartlь esə!..

Sь drəzitan golosьn, aşsə viʒəmьn vəli kьeəmkə ləg vьzov naçaļŋiklə.

Tədvьlьn, kьʒ me ļokgorsən rjakəsti:

— Ļejtenant Brasov! Mьj te keran? Me tenə podsud şeta!

Sija, kьʒ kolə, melaŋə вergətçəmən, ŋuzətçьstis da вoştis kozьrok uvtə.

Meļkom me vizətьsti matros vьlə, kəda virsorən şəlaşis. Sьlən kulakkezə zmitəm kies drəzitisə. Sija vizətis me vьlə siʒ, вьttə vəli ŋedovoļon, mьļa me pьri nь kolasə.

Me ləguvja eg təd açьməs. Kət paluвa vьlas vəlisə matrossez, no me gorətli ļejtenantьs vьlə, a sьвərьn aslam vlaştən arestujti sijə. Siʒ çulalis viʒçiştəm proissestvijeьs.

Çulalis ətik da zьn miʒeç. Şiвalis fevraļ koŋeç. Mijan dьnəʒ, oficerrez dьnəз, loktis slux, sto Petrogradьn kerşə mьjkə ŋe əddən вur. Şəd vuzər vodis şələm vьlə.

Çoza mьjiş flotən komandujuѕѕəjьs koris вьdəs komandirrezsə, ətlaьn i menə, asias flagmanskəj sudno[1]

---

[1] Flagmanskəj sudno—korabļ, kəda vьlьn leвtəm flag flagmanlən—vojennəj korabļjez sojediŋeŋŋoiş naçaļŋiklən.

vьlə. Kər вьdənnьs əkşisə, admiral[1] eəktis ьbəssə kajut-kompaŋijaiş[2] ignavnь. Sija pukşis ŋевьt kuçikovəj kreslo vьlə. Şəkьt vьvtьra, va mesək-kezən şinnez uvtas, mьjşaŋ çuzəmьs sьlən çajt-çis rusməmən da mьʒəmən. Mijə pukşim pьzan gəgərənŋas stullez vьlə, vezərtim toko ətikə: loas tajnəj sovessaŋŋo.

— Gospoda komandirrez! — rud mьʒəm şinnezən pukaliʂʂezsə ŋozzalikə, pondis вaitnь admiral.—Me dolzon juərtnь şələm zugьʟtana novoşt: Petrogradьn pondətçisə вunttez. Oz poz esə tədnь, mьjən вьdəs eta konçitças...

Sija voʟkətis oʂas kujlan giztəm вumaga ʟissə da kəstiʂьstis moz, kьʒ вьʟtə peʟponnez vьlas şəd orjola zolotəj pogonnes nьrьstisə sijə. Kьz goʟaьs sьlən lois зenьizьk, a peʟponnes krutəja levtiʂisə. Kьnьmkə şekunda kezə, əʟektriçeskəj ʟustraezən jugdətəm salonьn, lois seeəm ləŋ, kьʒ вьʟtə вьdən-nьs drug dugdisə lolavnь. Gərd puiş ştenaez, şəd lakirujtəm rojaʟ, zerkalaez, ьвəssez vьlьn ŋikeʟirujtəm vuggez jugjalisə kəʒьt jugələn.

Drug admiral levtьstis jursə da ordennezən tьr-təm morossə çatьrtis, kьʒ вьʟtə mədis mьççavnь aʂsə esə ьзьizьk çinəən. Ʒor jurşi kolasьn torta moz sulalan peʟles gərdətisə. Pondis вaitnь ləgən moz, suvtçьsləmən:

— Bьd sluçaj kezə kolə lonь gotovən! Revoʟu-cionnəj zarazaьs vermas vuзnь i sudnoez vьlə! Sek...

---

[1] Admiral — вurzuaznəj gosudarstvoezьn vojenвəj vedom-stvoiş vьssəj çin.

[2] Kajut-kompaŋija — sudno vьlьn oввəj komnata, kədaə əkşьlənь əвedajtnь, вoççişnь da siʒ oʒ.

вьţtə pervujiş aʒʒişimə. Sudovəj pop tьrppezsə vərətləmən pondis jurвitnь. Suļga kinas sija ʒeвis podrjaşŋik pola uvtə ьзьt şereвrjanəj krest, ʒik kьʒ etə vəli predmet, kəda şərti vermisə tədnь sь prestupļeŋŋoez jьliş. Bocman Solovejkin, kəda vəli arestujtəmmez kolasьn-ʒə, pondis korskajtnь nьrnas, kьʒ вьţtə drug sijə kutis nasmoka. Siʒ i uşis şin vьlə, sto вьdьs starajtçisə ʒeвşişnь mədikkez sajə, sijən вьdənnьs gruḍitçəmaş sajiş şţena dьnə.

Eg-na jestə mijə saḍaşnь, kьʒ suļga вortiş oficerskəj koridorьn pondisə kьvnь lьjşəmmez, gorətləmmez, uməļ kьvvezən vidçəm, una morttezlən kotərtəm. Setçin kinnezkə tьskaşisə. Minuta вərti kajut-kompaŋijaə pьrtisə вura raŋitəm matrosəs. Sijə ostoroʒnəja vodtətisə pьzan vьlə. Minnəj kvarţirmejsţer çorьta viştalis:

— Gospoda doktorrez, otsalə sьlə!

Kьknan doktorьs, pərişʒьkьs i tomʒьkьs, radən çepəsşisə pьzan dьnas da drəʒitan kieznanьs, ətamədlə mesajtəmən, pondisə çəvtnь raŋitəmsə. Sьlə vəli inməma morosas i puļaьs munəm suçkəp. Sija, şinnezsə kьlətləmən, kulis.

Ətik koçegar viştaşis:

— Etə ļejţenant Brasov siʒ gəşţıtətis sijə. Vot gad—oz şetçь. Ignaşəm aslas kajutaə i setçinşaŋ revoļveriş leʒalə. Ətik mortəs srazu vijis—juras inmis.

Mədik matros piŋŋes-pьr sodtis:

— Kьʒ-вь ez pesşь Brasov, şoodno mijan kiьn loas. Kəţ i adə ʒeвçişis-вь, dak i setçiniş suʒətim-вь. Drakonsə lovjən og koļə...

Koridorьn sь ez lo. Me dumajti, sto ļejţenant Brasovkət вьdəs konçitisə. No menə ḍivitis, sto

matrossez, kədna sulalisə sulga ьbəs dьnas, pondisə suskətçьnь masinisttezkət, i nija kьtçəkə çoza kotərtisə. Kolççəm matrossez kolasiş kьkьs vessisə ozas, koridoras. Kьknannьs nija, ət pişəs vьlanьs suvtəmən, nagotove vişisə vintovkaeznьsə.

Nedьr-mьjiş kajut-kompanijaə kotərən pьris şəd koçegar, pədəma, perьta viştalis matrossezlə:

— Bьdəs gotov. Əni pondətças predstavleŋŋo. Sulga ьbəs dьnas una-ni çukərtçisə matrossez. Bьdənnьs nija, golaeznьsə nuzətəmən, vişətisə koridorə da sь ez şetə. Me nem eg vezərt, no mьjkə povzətana vəli eta vişçişəmьn.

Drug ləŋsə koşəvtis zugaləm şteklo rizətəm. Sijazə şekundaə koridorşaŋ vajətis mijanəş mortlən vizzitəm, kəda sorlaşis par piskəmkət. Matrossez vərzisə, pondisə baitnь.

— Əni Brasovlə şetasə zarsə.

— Vot etə baŋa!

Oşlaŋşa baitəmmeziş me vezərti, mьjьn delobs. Petis siz, sto lejtenant Brasovəs nekьş ez tuj kьskьnь kajutaşis. Sija lьjlis ьbəs pьrjətţis, a suvtətnь jur pulaez uvtə komandaşis seşşa nekinlə neoxota vəli. Sek dumajtisə mədnoz konçitnь sьkət: masinaiş nuzətisə slang[1], kuvaldaən zugdisə sь kajutaiş illuminator[2] da setçə leşisə şirьt par.

Vizzitəmьs vezşis karçitəmən, kəda vəli seeəm povzətana, sto menam jurşiə kьsəpən suvtis. Me poləmən as dumaən dumajti, mьj əni kerşə eta kajutaьn. Parьs pьris setçə vəvlьtəm vьnən, terpittəg sotis

[1] Slang—vaneleşan tkaniş neto rezinaiş kiska.

[2] Illuminator—kьz ştekloiş əsьnok sudno bortьn neto paluba vьlьn pьeşa pomesseŋŋoez jugdətəm da təvzətəm ponda.

mort jajsə. Lejtenant Brasov srazu-zə bəbşalis. Oned təd, podi sьlən i şinnes potlaşisə. Şlepəj, sija çepsaşis ətmədərə aslas uçitik kajutaьn, lukaşlis вьd вerdə, uşlis da bər lebtişlis, vartis jurnas pereborkaez вerdə. Ņedьr kezə sija ləŋlis, no bəra pondis lokgorsən gorətlьnь. I kьnьm dьrzьk, sьnьm zarzьk lois kajutaas. Sija puşis sььn, kьʒ kotolьn jaj. Çuzəm vьvşis, kies vьvşis, jur vьvşis kuçikьs kulşis, a pьekas şo esə zuвьtən pesşis olan.

Arestujtəmmes вьdənnьs poləmən zmitçьlisə ətamədnьs вerdə, вledəş da volatəməş, şələm drəzitəmən.

Kər вь-ŋi ez lo, kajutasə oştisə. Brasov vəli вьdsən puşəm. Sijə nəвətisə vьliş paluвa vьlə da çapkisə вort sajə.

Eta kadşaŋ korabļьs vəli вьdsən revolucioŋerrez kiezьn.

Kajut-kompaŋijaə pьris radioţelegrafist Smirnov kьnьmkə matroskət. Вьdənnьs nija vəlisə vooruzitəməş oficerrezliş mьrddəm revolverrezən. Sija perьta ŋozzəvtis вьdəs arestujtəmmes vьlə da naçaļŋik golosən pondis вaitnь:

— Kora tijanəs, gospoda oficerrez, uspokoitçьnь. Вьdəs konçitəm. Tijanəs seşşa ŋekin oz vərzət.

Panьta kьv viʒəmən вьdənnьs вlagodaritisə sijə.

Smirnov вergətçis karaullaŋə, kədija karauļitis mijanəs.

— Med komanda ŋem umələ nьkət ez ker, a ŋeto suvtat vojenno-revolucionnəj sud oşə.

— Em!—çoza viʒisə panьta kьv karaulnəjjez.

— Kuləmmesə kolə ʒimlavnь. Konduktorsə çapkə вort sajə, a matrossə nəвətə vьliş paluвa vьlə.

Smirnov aslas svitaən petis.

Kьʒ me i oʒzьk dumajti, sija vəli glavnəjən, juralis vosstaŋŋonas. Siʒ sija i dolzon vəli lonь: mьvkьda, bur podgotovkaən da kolan kadə resitelnəj.

Loktisə vestovəjjez, ʒimlalisə kuləmmezsə, a sьbərьn trəpiççezən da svaвraezən çьskisə virsə da вьdəs kajut-kompaŋijaьn kerisə porjadok.

Mijan divujtçəmlə, komandalən burnəj nastrojeŋŋoьs çoza uşis. Ŋelki i karaulnəjjez kьʒ вьttə əsisə moz. Tьdalə, вьdənnьsə interesujtis vopros: mьj kerşə mədik koraвlez vьlьn? Ŋe şəkьt vəli dogadajtçьnь, sto vosstaŋŋoьs setçin dьrzьk kezə kьssis. Eta mijanəs ez radujt. Kьlasə-kə toko matrossez, sto nьlə grəzitə opasnoşt, to mijankət unasə вaitnь ozə pondə. Vintovkaezən vooruzitəməş daskьk karaulnəj ətik minutaən pərtasə mijanəs pokojnikkezə. Seşşa esə, me da i mədik oficerrez, kədnьlə me вaitli, vizisə tədvьlьn admiralliş kьvvezsə: вuntujtan sudno sekzə loas vəjətəm mədik koraвlez vьliş artillerijaən. I eta ladorşaŋ mijanlə siʒzə grəzitis toko kuləm. Mijan „Gromoverzec" sulalis əskadra sərьn. Seeəm matişaŋ promax oz vermь lonь i tьrmas ətik zalp, medвь mijanşaŋ ŋem ez kolççь. Mijə əni toko aʒʒьlim şmert, ŋostəmə da umələ, i drəzitəmən vizçişim, kər ŋe ətik das ьzьtkaliвera orudijaez aslanьs paşkьt əmmeziş вiən da stalən gorzətasə mijan koraвlə. Mijan olannez vevdərьn əsalis вəвşaləmiş pemьt vuzər. Me og təd, kьʒ menam otsalişşezlə, no menьm aslьm oxota vəli med matrossez çozьk zungьltisə flotən komandujussəjьsliş şor, mьvkьdtəm jursə.

Karaul gəgərьn naçalnikən vəli miner Gaşixin. Mukəd çasovəjjes sulalisə, a sija izən pukalis stul

vьlьn porog dьnas, jurьs sьlən, kəda vəli vevttəm kozьrjoktəm furazkaən, ŋevna mьskьrtçis şəkьt dumaezşaŋ. Jurvomanas paşkьt çuzəmьs, kəda konçajtçis jьla çukaən, vəli gaztəm da ez i vərzətçьs, a rud şinnes şevçişisə suk şinkьmmez sajə. Soçьŋika, jursə vergətlьtəg, sija vьekalis mijanəs kosəj ŋozzələn.

Kajut-kompaŋijaə pondisə vovlьnь vulatteza matrossez. Tьdalə, nija vovlisə vьliş paluva vьvşaŋ da vajisə rad juərrez, kədnə guşən viştalisə karauŋnəjjezlə. I açьs Gaşixinьs i sьlən podçiŋonnəjjes loisə veşovzьkəş, mьjkə jьliş susкətçisə as kolasanьs, sьŋŋalisə. Etaiş poźis vezərtnь, sto, tьdalə, i mədik sudnoez pьrisə revoŋucijaə. Me juali çasovəjjezliş:

— Razresitə, jorttez, kuritnь.

Melaŋə vergətçis Gaşixin da şələmşaŋ viştalis:

— Pozalujsta. Etən revoŋucijaьslə umələsə ŋem on ker.

Me kьski kormanşim şerevrjanəj portşigar, oşti sijə, voşti açьm papiroska i predloziti çasovəjjezlə. Nija siźzə ez ətkazitçə.

Pondim eьnətnь.

Menьm lois dolьtzьk, kьź vьŋtə kinlənkə kəźьt ki, kəda zaŋejttəg zmitis mençim şələməs, paşkalis.

Sek toko me kazali, sto menam oźźaşa podçiŋonnəjjezə—oficerrez, konduktorrez, şverxsroçnosluzitişşez—zavidən viźətənь me vьlə, kьz ponnez xoźain vьlə, kəda şojə çəskьt şojan. Menьm etaşaŋ lois kьź-kə ədḍən ŋedolьt. Mьj vьlə nija esə naḍejtçənь?

Me viştali:

— Mьŋa-nə tijə odə kuritə?

Vezʟivəja kopьrtçəmən, kьlis otvet:

— Mijə radəş-bь, kьʒi te ŋem on su.

Menə eta bəbtis.

— Me seeəm-zə arestant, kьʒ i tijə. Mijan kolasьn razŋicaьs abu, mijə bьdənnьm ətkodəş. To kinliş juaşə.

Me makŋiti kinam çasovəjjeslaŋə.

Nija şerəmtçisə.

— Ŋekə, bьdənnьslə-ed şetisə razreseŋŋo kuritnь.

Pondisə svatkətnь portşigarrez, əzjьvnь şpiçaez. Şinnezanьs jugjəvtis nadejtçəm.

Kotərən loktis matros, mьjkə vaskьstis Gaşixinlə peloзas. Sija şetis prikaz mexaŋikkezlə bьdənnьslə əni-zə posьlnəjjezkət munnь, da nь dьnə naznaçitis kьk konvojnəjəs. Pervo mijə povzimə—oz-ja mədə nijə lьjlьnь, no çoza bьdəs tədimə. Mijan mukəd masinnəj çaştʟez təvkezas vəlisə razəməş. Masiŋisttez resitisə bьd sluçaj ponda masinasə vajətnь polnəj gotovnoştə. Koçegarrez tozə ez uzə, lebtisə kotollezьn par. Seeəm predostorozноştьs menьm ŋelki gleŋitçis. Oxota vəli esə tədnь, kьʒ povstaŋeccez pondasə dejstvujtnь oşlaŋ. Korabʟez sulalisə rejd vьlьn jьez kolasьn. Medbь petkətnь nijə kus morjoə, dak medpervə kolis-bь leşnь xodə ledokollez. Primitəməş-ja eta otnoseŋŋoьn kьeəm-libo meraez?

Mençim tajnəj dumaezsə orətis ьzьt mьgəra, paşkьt pelpona sudovəj kok, kəda mьççişis ьbəsas. Sija vəli paştaşəma paradnəja (ədden bura): jurlas çoç, kom kolpak da seeəm-zə çoçkom, ətik pjatnaoktəgfartug. Sija velіçavəja pьris kajut-kompaŋijaas, kьʒ bьtta vəli mijan sefən, da arestovannəjjez vьlə vizətəmən, pondis baitnь kьz golosən, zagəŋik, kьvvezsə suvlis vladimirskəja moz o vьlə:

— Kajut-kompaŋijaьn sonьt da jugьt, a nija çukьrtçəmaş. — Sija вergətçis çasovəjjezlaŋə:—A me, vonnez, вьdəs komanda ponda əbed ləşəta.

Nija ḑivujtçəmən viʒətьstisə sь vьlə.

— Mьjşaŋ etə te ojnas pondəmьt əbedsə ləşətnь?

— A mьjən-zə praznujtьsnь mijanliş udaçasə? Radoştьs kьeəm! Oficerskəj povar menьm otsalişən uzalə. No i sьd loas! Sluzitikanьt tijə ətpьr-na esə seeəmsə ed şojlə. Jajьs kьk funtən mort vьlə. Toko vot, med oşlaŋ, jeniŋəj, siʒ-zə vəli.

— Vot eta zdorovo!—radən kisə ŋirtəmən gorətis ətik çasovəj.

Jursə vaznəja bərlaŋ çatьrtəmən, zьv kьz вьdsən korabļsə viʒətəmən, kok munis.

Çulalis esə ças kьk ţerpittəm viʒçişəmьn. Mijankət ŋekьeəm viļ meraez ez priŋimajtə. Mukəd arestovannəjjes pukalisə stullez vьlьn da ḑivannez vьlьn, mukədьs ştenaez вerdə vaļitçəmən sulalisə. Ņekin sь ez şet. Mukədьs çasto suļşisə.

Menam saḑə-ŋi вьris siʒ pukavnь, i me resiti вaitьsnь çasovəjjeskət. Asşim təzdişəmsə çapkəmən, me şeraləmən pondi вaitnь:

-- A lovkəja-ed, vonnez, tijə voļkətit mijanəs! Migən, kьʒ raspisaŋŋo şərti, вoştitə korabļsə aslanьt kiezə.

Ətik nь kolasiş gorətçis eta vьlə:

— Seeəm ḑeloьn sunaşnь oz tuj.

Miŋer Gaşixin şeraməmtçəmən suis menьm:

— A tijə ləşətçit vəli mezdişnь?

— Kolə viştavnь, polozeŋŋoьs vəli seeəm...

Şija panəvtis menə:

— Da mijə bьdəs tədam. Tədam i sijə, kьʒ ļejtenant Brasov mədis korabļsə vəjətnь, a te sьlə en şet. Toko sija şoodno ez-bь vermь etə kernь.

Medbərja viştaləmьs menə ədḍən ḍivitis. Me əməs oştəmən, ḍivujtçəmən viʒəti Gaşixin vьlə.

— Vot etə me eg viʒçiş!

— Koŋesno en viʒçiş, mьļa te mijan vьlə viʒətin kьʒ rud skəţinka vьlə.

Me pьm şələmşaŋ panьt viştali:

— Ņekər me matrossez vьlə etaʒ eg vizət.

A Gaşixin viļiş pondis pədtьnь menə viļ dannəjjezən:

— Kьzi siʒ, to eta ponda ədḍən blagodarnəjəş tenьt. A viştala toko esə, sto mijə tədam bьdəs tijanliş juər novjətişşeznьtə.

Medbərja kьvvez dьrŋi mukəd arestujtəm unţerofiçerres duzgьļtçisə da esə laʒmьtzьka mьskьrtisə jurreznьsə.

Me sek-zə as pondaşim keri vьvod: to mьļa menam korabļ vьlьn kolan kadəʒ vəli bьdəs blagopoluçno. Bьdəs vojnaьs dьrŋi ez vəv ətik poļitiçeskəj arestujtəm. Mijan tajnəj agenttez, kədnə matrossez tədisə, nь ponda loisə zik vredtəməş, a adminiştracija ponda—poļzatəməş. No kьşaŋ-zə komandaьs vermis poluçajtnь seeəm şveḍeŋŋoezsə? Ez-ja kinkə oficerres kolasiş vəv izmenŋikən? Koļməm jurьn dьr da poļzatəg vəli eta dumaьs, pesşi tədmavnь etə zagadkasə.

Ojsərnas mijanəs pondisə gəştitətnь əbedən. Mijanəs obsluzivajtisə aslanьm vestovəjjes. Oficerrezlə nija sьdsə vajisə mednəj bakkezьn i toko me ponda ətnam ponda kerisə iskļuçeŋŋo—vajisə tarelka,

Ɲem baitnь tijanlə eta jьliş! Tijan bьdənnьtlən tədvьlanьt vitət da kvaţət goddes...

Çulaləm goddezlən gərd prizrakьs strasnəja suvtis mijan oşə. Çajtçis, lebtişis şəd zanaves da mьççalə çulaləmsə. Tədvьlə uşisə Kronstadtьn, „Poţomkin" vьlьn, „Azov Pamjaţ" vьlьn virŋaţəş, gaztəm, vьvtьr koşəvtana vosstaŋŋoez.

Dьr kьssis sovessaŋŋoьs. Vьrabotajtisə meraez: komandaezsə beregə ŋe lezпь, bьd sudno vьlьn vintovkaez dolzonəş sulavnь toko oficerskəj otdeleŋŋoьn, şleditnь radiorubka şərьn, medbь loktan şveđeŋŋoes Petrogradьn sobьtijaez jьliş ez sedə uçətzьk çinnezlə, baitçisə flotən komandujussəjkət soobsajtçьnь toko sifrovannəj[1] ţeļegrammaezən. Medbərьn admiral viştalis, sto bьd korabļ vьlьn, kьtən loas-kə vosstaŋŋo, oficerrez ətlaьn konduktorrezkət, unţer-oficerrezkət da şverxsroçnikkezkət dolzonəş dugdəlnь sijə med besposçadnəja, ŋem oşьn ŋe suvtçьnь. A mьjiş mьj kьeəm ŋenabuđ sudno şuras-kə buntujtişşez kiezə, to mədik sudnoez vьliş arţillerijaьs sijə sek-zə vəjətas.

— Viştalə, gospoda komandirrez, aslanьt oficerrezlə, sto me slaboştsə og ţerpit! Əni resiţelnoştьs kolə əddənzьk, ŋezeļi kər-ļibo! Da, resiţelnoşt!..

Etə admirallən vəlisə medbərja kьvvez, kədnə me kьli. Seşşa me sijə ŋekər eg azzьv da og i aşşьv: sijə vijisə vosstaŋŋo kosta.

Umaļ dumaezən me berti bər aslam korabļ vьlə. Menьm çajtçis, sto flotən komandujussəjьs ŋe bьdəs viştalis, mьjkə sajəvtis mijan dьniş. Siş i çuv-

[1] Sifrovannəjəş — giz məş uslovnəj passezən.

stvujtçis, sto mijan vlaştlə loktə koŋeç. I вьł sija i lois. Aşnьm mijə pondim poluçajtnь Petrogradşaŋ radio. I petis, sto вьdəs stoļicaьs kutəma revoļucionnəj dvizeŋŋoər.

Şorən rьtnas me şeti prikaz вьdəs oficerrezlə əkşьnь kajut-kompaŋijaə. Nija вьdəs-ŋi tədisə. Vəlisə ŋeveşoləş.

Me srazu-zə juali nьliş:

— Mьj mijanlə kernь, loas-kə mijan komanda kolasьn revoļucionnəj вrozeŋŋo?..

Ŋekin sь ez şet.

Aslam otsalişşez vьlə viʒətikə, me açьm zaraʒitçi nь poləmən.

— A kьʒ te, Vaşiļej Nikolajeviç, dumajtan?— resiti me eəktьnь вaitnь starsəj oficerəs vtorəj rangiş kapitanəs Izmajlovəs.

Sija termaşəmən vizis panьta kьv:

— Вьdəs zavişitə sobьţijaez munəmşaŋ. Əni kьtçəz вuntujtə toko esə Petrograd. A mijan em esə Moskva — Roşşijalən şələm — da una, una mədik goroddez. Seşşa esə og təda, kьeəm nastrojeŋŋo armijaьslən. Sьşaŋ zavişitə oʒlaŋşaьs — ətik ŋeto mədik ladorə. No mьj-вь ez vəv, a mijə dolzonəş viʒşьnь medвərja minutaəʒ.

Siz-zə вaitisə_i mədik oficerrez. Mukədьs nь kolasiş lovʒisə moz, pondisə xrавritçьnь. Nь şərti petis siʒ: aş matrossez i unaəş, no kus kiezən nija ŋem oz vermə kernь, a mijə, vintovkaezən da revoļverrezən vooruzitəməş, kovşas-kə, dak vermam nijə, kьʒ вaran staвunəs, вьdənnьsə vijlьnь.

Вьdənnьsşa gaztəmzьk vəli ļejţenant Brasov. Sija pukalis pьzan sajьn, kieznas jursə pьkəmən

da piŋŋez kolasas vazьn-ŋi kusəm papiroskaən. Tьdalə, oficerrezlən вьdəs sovettes vəlisə ŋe sь şərti.

Medвərьn veşkətçis sija, şinnes virdьstisə resimoştən.

— Me eəkta əni-zə ŋuzətnь əlektriçeskəj provoddez вomвovəj guezиş oficerskəj otdeleŋŋoə. Me məda viştavnь, sto вьd sluçaj ponda korablsə kolə ləşətnь vzrьv kezə. I kora poruçitnь etə delosə menьm. Kovşas-kə dak me povtəg zmita knopkasə.

Me ləgən vizəti Brasov vьlə.

— A sьвərьn mьj?

A sija çorьt golosən baitis oşlaŋ:

— Mijə ətlaьn вuntarrezkət, ena ŋemvezərttəmmezkət, kədna oz təda ŋe çeşt, ŋe soveşt, lebzam vozduxə. Etə loas mgnovennəj, вlagorodnəj şmert. Sija mezdətas mijanəs pьtkaezşaŋ da izdevajtçəmmezşaŋ.

Ena kьvvez dьrŋi mədik oficerrez pondisə вespokojnəja вergavnь stullez vьlanьs.

Me çorьta viştali lejtenant Brasovlə:

— Nekər eta oz lo! Eta vəli-вь ьзьt prestupleŋŋoən rodina oşьn. Oz kov vunətnь vojna jьliş. Me dumajta, sto ətik mort gospoda oficerrez kolasiş oz soglaşitçь şetnь Roşşijasə letnь ŋemeccezlə.

Mijə ŋeməş eg loktə. Resitimə vizçişnь, kədərə вergətas istorijalən kolosoьs, da pьr lonь gotovən.

Məd lunas poluçitim radiotelegrammaez, kədnaьn juərtçis vil, çarətana sobьtijaez jьliş. Revoluçionnəj təvьs pəris вurjaə, kəda zugdalis vaz rezimliş sişməm maçtaezsə. Satlaşnь pondis carskəj tron. Unazьkьs menam oficerrez kolasiş padmisə moz. Bьdənŋeslən nьlən vəlisə revolverrez, no me eg-ŋi

naɖejtçь, sto kolan kadə nija vermasə nijə razrjaɖitnь aslanьs proţivŋikə.

Mьj vьlə naɖejtçə flotən komandujussəj? Mьḷa sija ŋem oz viştav matrossezlə? Mьḷa oz ətlaaş revoḷucionnəj dviʒeŋŋo dьnə? Toko sek-вь sija vermis spaşitnь oficerrezsə.

Menam korabḷ vьlьn kьtçəз vəli ləŋ, spokojno. Starsəj oficer pondьlis matrossezsə tədmavnь aslas tajnəj agenttez-pьr. Ŋem ez udajtçь tədnь. Vosstaŋŋo jьliş ez tədçь ŋem. Mijə pondim dumajtnь: sto ḷiвo komandaьs вьḷiş ŋem oz təd, mьj kerşə Ruş vьlas, ḷiвo gərddes asşinьs zagovorsiçeskəj uзnьsə nuətənь siʒ ostoroʒnəja, sto şəkьt şḷeɖitnь nь şərьn. Matrossez esə oʒʒaşa вurʒьka pondisə ispolŋajtnь asşinьs oвjazannoşţţeznьsə da etən vaçkişisə oţir vьlə, kədna konçajtənь medвərja şəkьt uз, kəda вərьn dolʒon lonь dьr soççişəm. No вьdəs eta vəli povʒətana.

God oʒti revoḷucijaəʒ mijan əskadraiş matrossezsə una arestujtisə. Şḷedstvije вərьn petis, sto una sudnoez vьlьn vələmaş krepьt poḷiţiçeskəj organizacijaez. Vələm, sto flotьs ləşətçəm vosstaŋŋo keʒə. No sek ʒandarmmez „Gromoverʒec“ vьliş ətik matrosəs ez вoştə. Mijə kerim toko sijə, sto komanda şərьn sodtim tajnəj nadzor, kədija ez şet ŋekьєəm rezuḷtattez. No şəkьt vəli veritnь, sto revoḷucionnəj zarazaьs ez jiз menam komandaə. Vot mьḷa medвərja lunnezas me sь dьnə otnoşitçi ŋeveritəmən. Menam podçiŋonnəjjezə loisə naɖejatəməş aslanьs ətvettəm pokornoşţьn.

Me tədi, sto korabḷ vьlьn eməş razvitəj matrossez, kədna poḷiţiçeskəja ŋe вьdsən naɖoʒnəjəş.

Glavnəjьs nь kolasiş vəli starsəj radioteɬegrafist Smirnov. Sь jьliş menьm unaiş-ni baitlis starsəj oficer, da eəktis kьeəm ŋenabud predlog uvtьn leşnь sijə beregə. No Smirnov sajьn javnəj ulikaes ezə vələ. Sijən me otnoşitçi sь dьnə terpitəmən. Seşşa sija vəli əddən mьvkьda, soobrazitelnəj, a menam xarakterьn em uməl tor—me ɬubita seeəm morttezsə.

Menьm juram uşis duma: tədə-ja sija pondətçəm revoɬucija jьliş da kьş sija pondas mekət vizнь aşsə? Me resiti şiniş-şinə baitnь sьkət. Sijə korisə. Kajuta porogsə sagŋəvtikə, sija bravo pondis baitnь:

— Lokti, vase vьsokoblagorodije.

Sija ŋuzətçəmən sulalis me oşьn, sulga kias furazkasə vişəmən, a veşkьtsə vesjan rubeç kuza leşəmən. Kьş ɬakətəm paştaləm matrosskəj koştum, vesətəm boţinkaez, zenьţik şəd usiokkeza voɬkьta britəm çuzəm baitisə sь ponda, sto mortьs sija əddən akkuratnəj bьd ɗeloьn. Sija vişətis me vьlə pьtajtan ləz şinneznas da pesşis tədmavnь, mьjlə sijə korisə. Me sьkət baitəmsə pondəti radioteɬegraf jьliş, sь jьliş, bura-ja uzaləns sьlən apparattes, ozja kov kernь kьeəm-ŋenabud remont. Sija ɗelovəja da zenьta viştalis menьm—radio rubkaьn bьdəs bur.

Me viştali:

— Əddən rad, bur mortiŋəj, kьvnь etə. Me sijən əddən bespokoitça, sto mijə dolzonəş lonь gotovəş tulьssa kampaŋija kezə, kьeəməş bь sobьtijaez ez vələ Roşşijaьn.

Medbərja kьvvez sijə ŋemьmda ez ɗivitə. Siskə, sьlə bьdəs vəli izvestno.

— Verman munnь.

— Em!—viʒis kьv Smirnov da, ɳedьr kezə suvtçəmən, zaɭejtəmən viʒətis me vьlə.

Sija munis, nuis asʂis ʒebəm dumaezsə, a me koɭççi ətnam, toskaən nьrьstəm. Menьm tədvьlam uʂis, kьʒ ətpьr sija-zə starsəj oficerьs menьm viʂtalis, sto radistьslən eməʂ kuim jort, kədnakət sija pьr druzitə: unter-oficer, xozajstvennəj çaʂtən zavedujusʂəj, seʂʂa unter-oficer, kədija vedajtis korabɭ vьlьn əɭektriçeskəj osvesçeɳɳoən da minnəj apparattezən, da kuimət jortьs samostojateɭnəj upravɭeɳɳoiʂ masiɳist. Ena kuim mortьs siʒ-zə vəlisə podozreɳɳoьn. No poliʈikaьn nija aʂnьsə ez mьççavlə, a sluzba vьlьn vəlisə medoʒьn muniʂʂezən, ispoɭniʈeɭnəjjezən. Drug menьm juram pьris duma: ɳe organizacijaja eta? Bьdьslən etna kuim mortьslən siʒ-zə eməʂ jorttez i siʒ oʒlaɳ.

Çoza mьjiʂ eta lois tьdalana.

Aslam kajutaьn pukalikə, me gizi flotən komandujussəjlə sifrovannəj ʈeɭegramma. Me mədi sьlə juərtnь, sto korabɭ vьlьn bьdəs spokojno. Eta vəli ʂizim çasə rьtnas pjatɳica lunə. Me ojməd-ɳi eg uz. ɳervaez menam bura eьkʂisə. Drug me kьli lьjləmmez da kok sьez. Sek-zə kinkə ɭokgorsən gorətis.

— Pondətçis,—mьɭakə viʂtali me gorən da uʂkətçi kajutaʂis.

Menə sek-zə kutisə vintovkaezən vooruzitəm matrossez, çoza kerisə obьsk da nuətisə kajut-kompanijaə. Medpervo-zə menьm ʂin vьlam uʂis, sto vintovkaez ponda piramidaьs, kəda vəli oficerskəj koridorьn, vəli pustəj. Eta mьççalis, sto vintovkaez bьdəs-ɳi komanda kiьn. Setən-zə, mijanliʂ tujsə poperegaləmən, vaɭajtçis starsəj oficer Izmajlov, potkətəm

jurən, furazkatəg. Sь gəgər vəli pemьt-gərd vir, kə-da jugjalis əlektriçeskəj bi dьrŋi. Vьvtьrьs esə drə-zitьslis medbərja olan vьnnus. Menьm kovşis sagŋəvt-nь kuləm otsalişə vevdərət, i etaşaŋ menьm lois əddən ŋedolьt, me pondi kьvnь, kьş izmis menam şələmə.

Vьliş paluba vьlьn drobən paşkalisə lьjləmmez, suvtətlisə kinliş-kə şələmmez.

Kər me pьri kajut-kompaŋijaə, to setçin vəlisə-ŋi kьnьmkə oficer, kьk doktor da sudovəj pop. Mi-jan dьnə suvtətisə karaul.

Sobьtijaes pondisə paşkavnь vəvlьtəm perьtaən. Vajətlisə viļ oficerrezəs, konduktorrezəs, şverxsroç-nəja sluzitişşezəs. Vot mьççişisə masiŋisttez. Nija kiətţas kьskisə starsəj mexaŋikəs, a sija, kət vəli i pəriş-ŋi, no kьskaşis nь oşьn pizəssez vьlas da no-rən koris:

— Jorttez, pomilujtə! Kerə menə koçegarən. Vax-ta vьlьn ponda sulavnь kьk ponda...

I açьs as vьvşis ļetis pogonnezsə.

Masiŋisttez vakşəmən sentisə sijə dьnşinьs,—sija, çurban moz, kamgişis kajut-kompaŋija ugələ. A sь-bərьn, ət gьrşşa vьlas lebtişəmən, sija ļapkişis bəriş ştena berdə, kəstişьstis da bəbiş pondis gorzьnь, kьş вьţtə noraşis kokkez vişəm vьlə.

Korabļ vьlьn ətmədərə vetlisə oţir, pervo viş-tan-da eta vetləmьs kazitçis ladtəmən, a вьļişsə sija vəli вьeəma organizujtəm. Arestujtəmmes şo sodisə. Kьtən-da sudno pьekas pondisə kьvnь lьjşəmmez. Sьbərьn kajut-kompaŋijaə uşkətçis konduktor əlek-trik Golovin, kəda vəli paştaşəma matrosskəj for-maə. Çuzəmьs sьlən vəli virəş, i me sijə ədva ver-mi tədnь.

— Spaşitə, vasɛ vьsokovlagorodije, spaşitə..— me dьnə bergətçəmən bəbiş pondis uŋŋavnь sija.

Me sь dьniş bər-bər kerşьsti, kьz bəbtməm dьnşaŋ, da ləga rjakəsti:

— Mun me dьniş!

Ьbəsas mьççişisə matrossez, kədna kotərtisə Golovin şərьn. Sija nь dьniş uşkətçis ŋebьt kuçikovəj divan vьlə, jurnas ugələ pьkşəmən, kьz bьtə mədis pьrətnь sijə, a ţeloiş uliş çaştsə lebtis, kьz bьtə narosno ləşətis vartlьnь. Ətik matros əddən ləgən vidçəmən stьksə vintovka duloəz mərtis ladbejjez kolasə. Zvirlən kod gorətəm drəbətis kajut-kompanijaiş ştenaezsə i sek zə oris. Mədik matros, əvtьstəmən, stьknas vaçkis spina kuzaas, pьrətis konduktorsə, lapkətis sijə divan berdas. Trekətçəmən, Golovin ədva-ədva lebtьstis çukьrtçəm çuzəmsə, mədərtis strasnəj sinnezsə. Morosşis petis ruztəm, kəda vaçkişis porş roksəm vьlə.

Mijə əddən povzəmən bər-bər kerşьstimə da kьnmimə mestaanьm. Çajtçis, sto əni i mijankət siz-zə pondasə raspravlajtçьnь. I vьvtьr dubalis, kьz bьtə vəli kattəm şviŋeçiş savanən.

No matrossez, konduktorьskət konçitəm bərьn, pondisə baitnь mirnəja, kьz bьtə pondisə izviŋajtçьnь mijan oşьn kerəmьs ponda:

— Vot ştervo! Mədis dinamo-masinasə zugdьnь.

— Sija xitrəja dumajtəma. Kьz-bь uniçtozitis svetsə, to bьdənnьs mijan zlodejjeznьm korabl vьvşis krьsaez moz pьssisə-bь. Kinəs pemьtinas kutan?

I ətьs i mədьs spokojnəja çьskisə çuzəmmeznьs vьliş nьləmsə. Nija munisə, divan vьlas siz i kolisə vijəmsə. Mijə divujtçəmən şar kerimə ətaməd vьlə, kьz

şerəvrjanəj paŋ da salfetka. Sьdьs vəli çəskьta puşəm, vekərtьr jajən. Çasovəjjez kəin appeţitən, əmmeznaпьs çapkətəmən, şojisə, aslanьs ŋьləmьs sorən kotərtis, a mijan appeţit ez vəv, mьla kajut-kompaŋijaas şo esə kьlis mort vir duk. I şo-zə mijə şojimə, kьş vьţtə ovjazanəş vəlimə etə kernь.

Əved bərьn, Şmirnov rasporjaжeŋŋo şərti, menьm viştalisə, sto me verma, kovşas-kə menьm, vetlьvlьnь aslam kajutaə, no strogo zapreţitisə vetlьnь oficerskəj otdeleŋŋo sajə. Bocman Solovejkinəs arest uvtiş vьdsən osvovoditisə. Sija radən gorətis:

— Pokornəja vlagodarita tijanəs, gospoda jorttez! Me vьdsən tijan ladorьn. A komandakət vidçi toko tьdaləm mogiş.

— Dugdь, vocman, gagnas kiviļaşnь—şoodno-ed tədam tenə,—viştalis sьlə miŋer Gaşixin.

Bocman pondis vozitçьnь, pondis viştavlьnь mukədьslə, sto sija vьdsən revoļucija ponda.

A kər me pondi munnь aslam kajutaə papirossezlə, sija vətis menə oficerskəj koridorьn da, suļga pelpon sajşaŋam jursə mьççəmən, pondis guşəŋika da ostorozнəja vaitnь:

— Vase vьsokovlagorodije, me təda vьdənnьsə pondətişşesə i çisto verma nь jьliş dokazitnь.

Me ləgən viştali:

— Mun vakrames! Mьjlə əni menьm kolənь tenat donosset!

Sija ŋiļdьstis me oşət da, mьskьrtçьstəmən, çoza pondis oşkavnь oşlaŋ, komanda pomesseŋŋoə.

Menə vura divitis, sto menam kajutaьn ŋem avu vəli vərzətəm i vьdəs kujlis aslas mestьn. Etija vəli vur priznak. Me voşti şərə papirossez i vəra muni

kajut-kompaŋijaə. Meпьm oxota lois aзʒьvпь, mьj kerşə mədik sudnoeskət. Jur vişəm vьlə ьstişəmən, me korşi karauliş naçaļŋikliş petnь vьliş paluвa vьlə, medвь kьnьmkə minuta lolalьsnь səstəm vozduxən. Naçaļŋik rad şələmən razresitis. Mekət munəm ponda şetisə ətik çasovəjəs.

Mijə kajim oficerskəj ļisŋiç vьlət. Kьʒ toko jurə menam mьççişis ļuk[1] vevdərə, kəʒьt təv vajətis menam çuzəmə. Vьliş paluвa vьlə petəm вərьn me pondi ŋozзaşnь. Pervo viʒətan-da çajtçis, sto вьdəs vaz moz: əskadra vəli sija-zə polozeŋŋoьn, kьeəmən me sijə aʒʒьli lunnas; jь ez vərzь mestaşis da viʒis rejd vasə dorəmən, perьta munisə, kьz i koļəm ojə, ļetəm kьmərrez, a nь kolasьn, vьlьn da peмьt ləŋьn, vərisə zvezdaezlən zolotəj jugərrez. Ətik toko vezşis: kus maçtaez vьlьn, вьd korавļ vьlьn, ьзьttez i uçəttez, şəkьttez i perьta munanaez vьlьn sotçisə aləj вiez. A etaьn zakļuçajtçis вьdəs—viļ əralən ruвez, torzestvo dana ḑejtçəm ətikkez ponda, i gorzəm da otçajaŋŋo mədikkez ponda. Вьļ, ьlьn çuţ tьdalis pervoklassnəj krepoşt, şəd da sьtəm. Setçin, tьdalə, perevorotьs şo eвə ez vəv. On təd, podi sьlən şəkьt artilļerijaьs вьdsən mijanliş əskadrasə vizə pricel uvtьn. No vermas raz sija suvtətnь revoļucijaliş əmləsavtəm ədʒəmsə!

Me viʒətьsti aslam вasŋaez vьlə: вьdəs nija duloeznas vəli вergətəmaş вereg ladorə, вьdəs oruḑijaez vəlisə inḑətəməş primorskəj zeļezo-вetonnəj tverdьŋa vьlə. Posok vьlas, вojevəj ruвka dьnьn, vetlətisə matrossez, şinnez dьnanьs kuz вinokļļez ləşət-

[1] Ļuk—sudnə paluвaьn oşta pəraləm da gruzitçəm ponda.

ləmən. Korabl ləşəlçis boj kezə. Naltə i bьdəs əş-kadraьs vəli straza vьlьn.

Bokьn krepoşt dьnşaq, matəzьk mijan dьnə, çut toko jugjalisə gorodiş biokkez. Setçin, jьovəj ьb vь-lət oşkaləmən, ьzьt partijaən munisə matrossez. Nija munisə beregə naltə sь ponda, medвь i setçin levtь-nь vosstanqo.

Gorodьn menam kolççisə iq da nьv. Me toko tən azʒişli nьkət. Aʒʒişla-ja esə kət ətpьr? Eta du-maşaq şələmə vaçkis lixoradka, a pьdьn dusaьn pondis vərnь orəm struna. Me sulali kiezəs vesjan kormannezə şujəmən da çuvstvujti açьməs çapkəm mortən, kьʒ вьltə вьdsən mirьs vunətis menə. Kuim oşkəv ьlьnaьn me dьnşaq vəli çasovəj, kəda uçətik podozreqqoşaq vermas menə kьsavnь stьk vьlə, qe-to leznь meə puła.

Drug me kьli gorzəm da vidçəm, kədna eəktisə menə sь ladorə bergətnь jurəs. Etə kьnьmkə mort kьskisə paluвa vьlə вocman Solovejkinəs, a sija, rak moz pьkşəmən, koris:

— Vonnez, mьj tijə keratə? Leʒə! Mьjən kolə kłeqitça — qem me eg вait. Jualə kət komandir-liş...

Kinlən-kə ləg golos вaitis sьlə:

— Bəвətçan, izmennik! Aşnьm kьlim.

— Załejtə, gospoda-jorttez! Kьk çełaq şirotaezən kolççasə.

— Eta jьliş kolis oʒzьk dumajtnь.

Bort dьnas sija suvtis piʒəssez vьlas da, seşşa sь şettəg, poroz moz norən pondis ьksьnь. Ojьs pa-nьt sьlə şeraləmən uqqalьslis maçta snaşttezьn. Ne-dьr kezə çələmsə koşəvtisə вia lьjəmmez. Təlьs nə-

bətis pemьtas revolverreziş lьjəm sьesə da kusəm olanliş medbərja gorətəm.

Kinkə ləgən şetis prikaz:

— Çapkə!

I Solovejkinlən kuləm ţeloьs ŋebьta brjakŋitçis kьz jь vьlə.

Me viʒəti bort sajə: setçin, ştekloşaləm va vevdərlas şəd pjatnaezən ŋuzətçisə kuləmmez—starsəj oficer Izmajlov, ţejtenant Brasov, konduktor Golovin da esə mədikkez, kədnə me og təd. Podi i menьm loas seeəm-zə gibeţ? Me pondi çuvstvujtnь, sto virьs sosuddezam jedis, kьʒ bьttə kişkaləm lьm busən.

Mu vevdəras əsalis bredovəj oj. Kəʒьt təv ţetis pemьtsə. Una rejaes[1] vьlьn jugjaləmən duttaşisə gərd biez.

O, Roşşija! Kin oʒlaŋ vermas viştavnь tençit grjadussəjtə?

Kər mijə leʒçim ülə, menьm razresitisə uzŋь aslam kajutaьn.

3

Vazşa ţetradiş etə gizəm pərьn, me dumajtьsti: kьeəm strannəja çulalə bьdəs şvet vьlas. Sija bəbşətan ojə, kər ətlaьn mədik vosstavsəjjeskət i mijan flotьs oşkəvtis tьşaçeţetijaez porog-pьr, menьm dumajtçis: juraliş klas gibeţkət rodinanьm, zik kьʒ pojezd, berezdaşis kerəs uvtə. Sija kadşaŋ çulalis kьkjamьs god-ŋi. I petis, sto Roşşijaьs ŋe toko ez be-

[1] Rej—maçta vьlьn popereg puktəm puovəj tas parussez krepitəm ponda.

rezdaş i ŋekьtçə ez əs, a bьd godə loə şo vьnazьk i vьnazьk. Vəlisə osibkaez sь tьrtəm—nьrəkkeza tuj vьlьn, eməş nija i əni, no açьs olanьs veşkətə assis osibkaezsə.

Şo tədvьlьn, kьeəm poləm vajətlisə sek menьm gərd flaggez. A əni me viʒəta nь vьlə sovşem spokojnəja, kьʒ i bьdəs viŋ porjadokkez vьlə. No kolə viştavnь, sto una esə eməş seeəm morttez, kədna ŋekьʒ oz buraşə revolucijakət. Nija guşən askəttinьs ləga suskənь, no etaşaŋ ŋekinlə ŋe zar, ŋe kəʒьt. Olanьs munə nь bokət.

Boşnь kəŋ mençim dadaəs admiral Podgornəjəs. Sija da sьlən iŋьs, Varvara Vaşiljevna, sluçajnəja kolççisə vovjən—revolucijaьs kolis nijə. Me mukədpьrşas pьravla nь ordə. Zonnes sьlən ŋe umələ ləşətçisə sovetskəj uz vьlə (ətikьs—doktorən, a mədьs inzeŋerən), a starikkez gaztəma çulətənь asşinьs medbərja lunneznьsə. Nija pьr pukalənь gortanьs, kьʒ ignaləməş, i ьləzьk aslanьs ubornəjşa ŋekьtçə oz vetlə. I siʒ kьssə ŋe ətik god-ŋi. Kьknannьs koşmisə, vezətisə, çukьrtçisə, kьʒ pəzaləm jabluk—vovja mumijaez, no oz şetçə.

Ətpьr, zonneznьs korəmən, kədna təzdişisə aslanьs aj-mam ponda, me peslişi kornь nijə ətlaьn mekət vetlьnь ŋeatrə. Dadaə gordəja jursə çatьrtəmən da, kusəm şinneznas me vьlə viʒətəmən, ləga şurkŋitis:

— Mьj! Ŋeatrə? Idiotskəj pjesaesə viʒətnь? Da kin tujə te, miloştivəj gosudar, menə lьddan?

Me ŋevьta gorətçi:

— Gogolliş „Revizorəs" suvtətənь.

— Şəvza me sь vьlə, mьj nija suvtətənь. Ena

rozvoɳɳikkez, naɬtə, i Gogolsə pokaştitisə sizzə, kьz pokaştitisə vьdəs olansə.

— Veş te, ɖaɖa, siʒ dumajtan.

— Og dumajt, a təda.

— No sek munamə gɯlajtьstam ətəras, ɳeto ju ɗorə leşçьlam.

Sija ɳelki drəzitnь pondis, vəviş pondis əvtçьnь kieznas da, çuzəmsə piɳlaləmən, rjakəstis:

— Og zelajtə mijə sovetskəj vozduxnas lolavnь!

Iɳьs, piɳtəm əmnas vaskəmən, sodtis:

— Siʒ, siʒ. Ogə zelajtə i viʒətnь serpəş çuzəmmez vьlə. Kьʒi-kə te, Vaşilej Andrejeviç, volsevikən loin, to eta esə oz baii sь jьliş, sto i vьdənnьs əstisə soveştsə.

Konçitçis sijən, sto mijə ləgaşim.

Me ɖivujtça nь uporstvo vьlə: ənəʒ nija pukalənь aslanьs ɳol ştenaa komnataьn, kьʒ çarətəməş. Ətikən toko gazətənь aşnьsə—lьddətənь vaz francuzskəj romannez. Satovrianlən kɳigaez loisə nь ponda sija-zə, mьj verujtiş xriştiana ponda jevangelije. I esə, kьʒ menьm viştalisə ɖaɖaələn zonnes, sija mukəd praznikkez kosta mədətçə aslas admiralskəj mundirə şəd orjollezən zolotəj əpolettez vьlьn, moros vьlas kьsalə medallez da kressez, bokas əsətə kortik, jur vьlas puktə kokardaən furazka. Siʒ mədətçəmən sija dьrən sulavlis zerkalo oʒьn, lubujtçis aslas çuzəmən, ɳeto ɳe ətik ças dьrna vetlətə komnata kuza, kьz vьttə korabl posok vьlət,—pokazivajtə gaztəm vidən, kьz vьttə mədə şetnь əskadralə vojevəj prikaz. Kadiş-kadə sija suvlə şo ətik kьvvezsə:

— Esə Napoleon vistalis, sto kьşi Roşşijaьn kьkiş-kuimiş zeras-kə maj mişeçьn, to sija neroвediməj.

Inьs sek, sь dьnə вergətçьstas da veliçajtə sijə:

— Vase prevosxoditelstvo...

Kolə vištavnь, sto nija uşkətənь menьm tədvьlam seeəm otirəs, kədna mədənь gьrçiknitnь pinnezən, no vunətənь, sto nьlən pinneznьs çeglaləməş.

A to olanlən məd ladorьs.

Korabl vьlьn perevorot вərьn me vuзi revolucija ladorə i sьвərьn kuim god pesşi çoçkommezkət mijanliş tom respublikasə utverditəm ponda. Mьj menə zangis eta vьlə, me ənəş esə og vermь po-soveşti tədnь: vil Roşşijalə sluzitnь okotitəm neto зevəm poləm levtişəm narod strasnəj vьn oзьn. No me vojujti şestnəja i xravrəja, eg dugdьv suvnь askəttam, sto eta ne mьmda oz mun panьt menam uvezdennoezlə. Ətlaьn matrosseskət me muni tragedija da şmert-pьr.

Eta kadə me əddən вura jortaşi radiotelegrafist Smirnovkət. Savelij Arşenjeviç—siş sijə suənь—pondis çasto vovlьvlьnь me ordə. Kьnьm вurzьka me sijə pondi tədnь, sьnьm əddənzьk pondi uvaзajtnь. Sija vəli ojvьv guвernaiş, Xaritonovka derevnaiş, vəli вur, mьvkьda mortən. Sija gortas konçitəma toko cerkovno-prixodskəj skola, a sьвərьn, vojennəj flotə sluzвa vьlə postupitəm вərьn, velətçis radiotelegrafistə.

Etən i konçitçis sьlən velətçəmьs. Sьвərьn knigaeziş sodtis znannoezsə. No mьmda ənergijasə leşəma prirodaьs sь dola vьlə! Me ne ətpьr kьvli sijə, kər sija вaitlis sovrannoez vьlьn. Revolucijaə

aslas рьma veritəmən sija vermis zarazitnь medkoləçəm da satlaşiş matrossezəs da eəktьnь nijə kernь geroiçeskəj podviggez. Bьd şəkьt obstojatelstvo dьrni perьta aşşis petan tujsə i bьdəs sьlən predlozeņņoes vəlisə praktiçnəjəş. Komissarə kerşəmən, sija povtəg, kəda mukəd kadə şibalis bəbtməməş, dorjis sovetskəj vlaştsə.

Oktarbskəj revolucija bərьn pondisə pesşьnь oficerrezkət, a əddənzьksə sek, kər əzjis grazdanskəj vojna. Una nь kolasiş vestişisə jurreznanьs. Kadьs eta vəli zestokəj, gudьra, kərtaşəm vşeobsəj razruxakət, inostrannəj blokadakət, eьgjaləmkət da virkət.

Neşçaşşoьs uşkətçis i menam şemja vьlə.

No eta jьliş me luçse giza aslam vaz tetradiş.

Gərddes arestujtisə mençim zatəş, Klavdaьsliş zəniksə, lejtenant Bogdanovəs. Etə vəli bur oficer, asmoznas çestnəj, no, koņesno, sija ņekьz ez vermь primitnь revoļucijasə. Sija gətraşis menam nьv vьlьn daskvatət god pondətçikə. Gətraşisə nija əta mədsə lubitəmən. Nьlə menam otnoşitçis aslas zəņik dьnə ņeznəja, radejtəmən i lьddis aşsə sçastlivəj inən. Sijən Bogdanovsə arestujtəmьs vəli sь ponda şələm kuza zubьta sətəmən da esə sijən, sto zəņikьslə grəzitis şmert. No sija sьtəg, gorzьtəg, piņņezsə bzmitəmən çulətis etə tragedijasə, i, kьz masiş, sьlis bьd lun. Menam kvartiraьn kerşis mьjkə vəvlьtəm, povzətana. Me, kьz kolməm, munli gortiş.

Ətpьr me kori Smirnovəs, med zatəs ez vijə. Komissarlə srazu lois dumno. Ləz şinnes, me vьlə vişətəməņ, kəzьta vundьstisə. Golosas kьlis ņeumoļimoşt:

— Mijanəs vermasə-kə, dak tijan leytenant Bogdanovnıt pervəj suvtətas menə ştenka berdə.

Volnujtçəmən, me pıtm şələmşaŋ pondi baitnı:

— Eta ŋekər oz lo. Kəvı ŋe nılə, me eg-vı pondı kornı tenə eta jılış. Vişət sı vılə—sija kulə-ŋi.

Sija perıta orətis menə:

— Og pondə veş baitnı eta jılış.

Smirnov soçzıka pondis vovlını me ordə.

Kıştkə ətpır, dır mıjiş, ətik arşa rıtə, sija pıris mijanə. Iŋkaə menam gortın ez vəv. Mijə nıləkət gəştitətimə sijə morkoviş kerəm çajən da pıtm kartovkiən ətlaın sınvisişməm oblaən. Şəd kuçikovəj tuzurkaın, kuçikovəj vesjanın, jı berdas kıtsaləm koburaın revolverən, sija pervo vişətan-da vaçkişis kəs da ləg komissarlaŋ. Sıvərın çuzəmıs sılən vezsis, lois ŋevıtzık da mortlaŋəzık vaçkişana. Pızan sajın pukalikə, sija, kıs pır, ŋevna əsis moz, ŋekuzəmən usalis vilkanas da purtnas. Klavdijaıs pukalis sılə panıt, pızan məd ladoras, vled da gaztəm, volkıta sınaləm jurşiən. Protivŋik front jılış, kəda pıkə Sovetskəj Roşşija vılə, mekət baitikə, sija soçınika vişətısslis nılə vılə. Medvərın pondis baitnı sıkət:

— Proştitə, Klavdija Vaşiljevna, me məda predlozitnı tenıt vetlını mekət ətik sobraŋŋo vılə. Zaodŋem vişətan mijanliş vil klubsə. Tenıt kolə kət ŋevna vunətnı aslat gorjo jılış.

Eta vəli viştaləm pıtm şələmşaŋ, druzeskəja.

Menam divujtçəm vılə, nılə oxotnəja soglaşitçis da pondis paştaşnı.

Şorən ojnas-ŋi sija loktis gortə. Me juali:

— No, mьj — gl̨eɳitçis tenьt klubas?

Sija radən viştalis:

— Me og kaitçь, sto muni. Setçin baitis i Savelij Arşenjeviç. Ţatu, me eg vermь i dumajtnь, sto sija seeəm bьeəma kuzə baitnь.

— Da, mort bur, — sui me.

Eta rьtşaɳ sija çastəzьk pondis vetlьvlьnь Smirnovkət bьdkoɖ sobraɳɳoez vьlə. Maimьs, kər eta jьliş tədis, pondis bespokoitçьnь.

— Kьvzь, Baẓil, kьʒ te verman leʒnь siʒ kernь?

— Mьj? — juali me.

— Nьvnьm mijan konçitis blagorodnəj nьvvezliş institut, a eta komissarьs — prostəj matros. Mьj obsəjьs vermas lonь nь kolasьn? I sija kьtçə-kə vetlьvlə sьkət. Te mьjkə vezərtan etaiş?

— Vezərta.

— No?

Me sutitьsti:

— Revolucija lois.

Iɳkaə ləgaşis, mərtçətçis meə şəd şinneznas.

— Jeniɳəj, mьj te baitan! Te en-kə bəbmь. Kerə tijə perevorottez korabl̨ez vьlьn, dvoreccezьn, vojujtə aslanьt otirkət, bezobraẓniçajtə, mьmda tijanlə kolə. No aslam gortьn, aslam kvartiraьn, aslam şemjaьn me og leʒ etə...

A me tədi Smirnovliş çestnoştsə da blagorodstvosə, i toko radujtçi, sto nьlə menam tədsaşis sьkət. Klavdija lovẓis, gaẓmis, ьzьt şera şinnes viliş pondisə sotçьnь. Me obʒaşɳili etə sijən, sto sьlən zəɳikьs, tьdalə, oz lo kaẓɳitəm. On-ed təd, podi eta-zə Smirnovьs viştalis sьlə eta jьliş. No kьʒ-bь mьj ez

vəv, a me əni eg-ŋi pov Klavdija ponda — olan inştinktьs boştis asşis.

Çulalis kuim mişeç.

Təlьs vəli kəşьt — bi morozzezən da uŋŋalan durgaezən. Mrak da zapusseŋŋo vəlisə mijan gorodьn! Faвrikaezlən da zavoddezlən truвaez vazьn-ŋi dugdisə eьnətnь ŋoвoə. Unažьk proletarijjes vəlisə ьstəmaş krasnoarmejeccezlə da krasnofloteccezlə otsaləm ponda lьddьtəm fronttez vьlə, mədikkez munisə administrativnəj deloezə, a ostalnəjjes rozŋitçisə mu vьlьn uзaləm ponda posaddezət da derevŋaezət. Əsisə вьdəs izvozçikkez. Mukəd kerkuez sulalisə pustəjəş, nььn ŋekin ez ov, gaztəməş, zugdəm əsьnnezən sulalisə nija. Dikəj kartina mьççalisə uliçaez, kədna vəlisə tьrtəməş lьm stolaezən, koŋeçtəm oçereddezən kazonnəj skladdez dьnьn, morttezən, kədna vьlanьs novjənь pajokkez, pes da вьdkoď klamsə askerəm daďokkez vьlьn, kədnaə vəlьs tujə doďdaşlis açьs mortьs. Torgujtnь ez pondə. Toko mukəd rьnokkezьn əkşьvlisə gorozana, kədna vermisə sednь oвlavaə: nəвətisə setçə вьdkoď meвel, plattoez, dona çajnəj posuda, xrustalnəj grafinnez, serebrjanəj podnossez, medвь vezнь etə kreşşanakət kartovkilə, kaliglə, kapustalə, sişməm jajlə. Kinlən javitças-kə вumaznəj deŋga, kəda вьd lunə uşis cenaas, sija pesşis çozazьk mezdişnь sь dьniş, kьş jazva dьniş. Ojjeznas gorodьn vəli pemьt, вьdəs olişşes зebşişlьvlisə aslanьs kamennəj kletkaeze, kьş zvirrez вerlogaezьn, da eьg kьnəmmezən sontişlisə uçətik peçkaez dьnьn. Una şemjaez ozьn sulalis lozung: spasajtçь, kin kьş vermas.

Menə pьr jirisə seeəm somŋeŋŋoez: mьjlə pondətisə вьdəs etə çepuxasə? Mukəd pьrşas çajtçis, sto mijə kərtaləm şinnezən munam strasnəj propaşt dьnə.

Poroj me vovli otçajaŋŋoəş i gotov vəli puļa leşnь kьməsam. Mozot me sijən eg ker etə, sto mijan kontrrevoļucioŋerrez vəlisə inostrannəj vojskaez juraləm uvtьn. Medвərjaes xozajŋiçajtisə-ŋi Roşşija okrainaez vьlьn kьş polnəj gospodaez. Eta lebtis meьn ŋenavişt da oruzjoən kiьn eəktis ďejstvujtnь panьt nьlə, kin lebtişlis Sovetskəj respubļika vьlə.

Vəli radoşttəm kreşeŋŋa. Me вerti gortə oş asьvnas, zastaŋiti asşinьmişşezsə вednəj zavtrak sajiş. Nьlə, kьş pьr vəvli, pantalis menə laskovəja. No pьzan sajas-ŋi me kazali, sto sija mьjkə volnujtçə. Starajtçə ŋe pantaşnь mekət şinneznas. Bļed çuzəmьs, gərd şinnes вaitisə sь jьliş, sto sija zьv ojвьt abu uzəma.

— Mьj tekət, Klavďija?

— Abu ŋem, mьjkə sog.

Me povzьsti moz.

— Poďi doktor dьnə vetlьnь?

— Oz kov. Çulalas.

A şojəm вərьn, kər iŋkaə pondis mişkavnь çajnəj posuda, Klavďija perьta suvtis, razmədiş munьstis stolovəj kuza da, mijanlaŋə вergətçəmən, resiţeļnəja pondis вaitnь:

— Ţaţu i mamu, tijə tədatə, kьş me ļuвita tijanəs. Menьm ŋe oxota əвiďitnь tijanəs. No me dolzon vişţavnь tijanlə pravda...

Menam sajkalis morosam. Mamьs, çajnəj stakan kias viʒəmən, lebtьstis nьlьs vьlə asşis povzəm şin-

nezsə da kьnmis mestaas. Klavḍija veşkьta, strojnəj sulalis mijan oзьn, mьççalis mençim tomşa miçman[1] çuzəməs.

— Klasa, mьj eta loə? — vəḷiş gorətçis mamьs.

Siз-zə i me juali:

— Mьj lois, dona nьliŋəj?

Dьr mьjiş, sija pondis вaitnь:

— Me ədḍən ьзьt spaşiвo viştala tijanlə me jьliş tijan zaвoṭitçəm ponda. No me loi ьзьtən-ŋi, samostojaṭeḷnəj iŋkaən. I me dumajta, sto tijə od pondə meзajtnь menьm as-moznam ləşətnь olanəs.

Mijə drug kьknannьm gorətim:

— Klasa, mijə pьr şetlim tenьt polnəj svoвoda! Da mьjьn ḍeloьs?

Çorьta, вьd kьvsə torjən, sija suis:

— Me muna zəŋik sajə.

Mamьs migajttəg viʒətis sь vьlə i, çajtçis, sto вьd vьnsə puktis sь vьlə, medвь oşta əmnas kutnь vozdux, a me ləgən moz juaşi oʒlaŋ:

— Kьʒ siʒ zəŋik sajə?

— Viştala unazьk: me muni-ŋi zəŋik sajə.

Şələmə menam gotov vəli potnь strasnəj dogatkaşaŋ, no me mьḷa-kə pondi вəвətlьnь açьməs da ŋeвьta viştali:

— Təda. I tenat zəŋikьt, ḷejṭenant Bogdanov, pukalə ṭurmaьn, viʒçişə şmertnəj kaẓŋ.

— En təzdiş, dona ṭaṭu, sijə oz kaẓŋitə.

— Ədḍən rad, — gorətçi me.

A sija, oзlaŋ вaitikə, kьʒ çerən kerьstis morosəs.

---

[1] Miçman — flotьn carskəj Roşşijaьn pervəj oficerskəj çin.

— Menam viļ ƶəŋikə—Saveļij Arşeŋjeviç Smirnov.

Çajtçis, sto mijan kvarţiraiş şţenaes pondisə kьvzişnь. Ŋedьr keƶə sь ez lo. Drug mьjkə seɛəm gorən potis, sto me drəgŋiti. Eta menam iŋka kiiş uşis stokan. Sьвərьn sija mьjkə gorətis da pəris stul vьvşis. Me pervo, kьз saļnəj, pondi kotraşnь komnata kuƶa, a sьвərьn nьlə otsalis menьm vodtətnь mamsə ḍivan vьlə. Dьr mijə vəḍitçim sьkət, вrьzgajtim vaən, kьtçəʒ sija ez saḍaş.

Iŋkaə ḍivujtçəmən viʒətis Klavḍija vьlə, i sьpora-ƶə sьlən şinnezas mьççişis povƶəm, kьʒ вьţtə sija kaƶalis mьjkə strasnəjə. Çeççəm вərьn, sija leʒis kokkezsə ḍivan vьliş. Çuƶəm vьlas tьdalis otçajaŋŋo da ləg, a tьrppes perьta vetlisə ətmədərə, suskisə kьɛəmkə nora sьez. Medвərьn sija pondis işţeriçeskəja şeravnь.

— Naḍa, mьj tekət? — povƶəmən juali me iŋəs da treşiti sijə peļponnezətţas.

Kər saḍaşis, sija pondis gorətlьnь:

— Baƶiļ! Baƶiļ! Mijan nьvnьm ətlaaşis matroskət. A ƶəŋikьs vijnь suḍitəma. Moƶot, eta kosta sijə nuətənь kaƶŋitnь. Kьɛəm вezumije...

Da i menьm aslьm kaƶitçis, sto Klavḍija vevtţis aşsə kьvlьtəm pozorən. Aslas poveḍeŋŋoən sija serpəştis ŋe toko asşis ajmamsə, no i вьdəs mijanliş rodsə. Kьtən vaƶşa moraļnəj ustojjes? Revoļucija kьlətis nijə, koļis mijanlə toko gaƶtəm pustəj mesta. Me viʒəti nьlə vьlə: sija, şinlьssezsə leʒəmən, sulalis vərətçьtəg, çuƶəmlas nьƶ mьʒəmən, kьʒ вьţtə mamьslən kьvves ez jiʒə sь şələməʒ. Menə kutis вesenstvo, no me viʒi açьməs da naḍejtçi, sto poƶə esə вьdəs ləşətnь.

Nьlə uşkətçis mamьs dьnə da, sь ozə pişəssezlas leşçişəmən, pondis вurətnь sijə:

— Mamiŋəj, oz kov siş təzdişnь. Dugdь. Ŋem uməlьs ez lo. Me çeşliv.

Mamьs tojьstis sijə as dьnşis da gorzəmən viştalis:

— Mun! Mun me dьniş! Me og vermь seşşa vizətnь te vьlə. Te loin razvratŋicaən. A tenat serpəş matrosьt—xam, vor! Sija graвitis mençim olanəs... Sija guşalis mençim şələməs...

Nьlьs вupьta çeççьstis da bər-bər kerşьstis mamьs dьniş. Sь вled çuzəm vьlət kotərtis ojtəv. Şera şinnezas mьççişis əвidjtəm samoluвije. Çorьta, moros golosən viştalis:

— Mam, on-kə te məd pьr kezə jansətçьnь mekət, to vezərtçь da en вait siş.

Iŋkaə ez kьvzь, modis ətiksə, əni melaŋə-ŋi вergətçəmən:

— Me tenьt вaitli, Baziļ, medвь te en leз nьvtə gulajtnь eta ŋegodajkət. To tenьt rezultattez. Sija, kьş razвojnik, pьris mijan olanə... Talis вьdəs mijanliş nadejtçəmsə...

Klavdija tozo вergətçis melaŋə:

— Tatu, dugdət sijə siş вaitnь Smirnov jьliş. Te açьt viştaşlin menьm, kьş sija spaşitis tençit olantə korabl vьlьn perevorot kosta. Seşşa esə, sija menьm ŋe toko zəŋik—sija aj menam вudussəj kagalən.

Iŋə tupkalis pellezsə da, divan vьlə uşəmən, eвə əddənzьk pondis gorzьnь.

Me vezərti, sto вьdəs əвis. Pemьt va gь kiştis mençim veməs. Nьlələn povedeŋŋoьs vaçkişis predatelstvo vьlə. Oxota vəli uşkətçьnь sь vьlə, leзnь kulakkezəs sь rasputnəj jurlə, no mijan oləmьn siş

ez kerşьvlь. Pelļezьn sumitis vir. Menam vəli sceəm osçusçeŋŋo, kьʒ вьţtə pişkətlisə mençim dusaəs.

Klavdija paştalis təvşa paļto i, sь şettəg, petis ətərə.

Me dьr pukali gorziş iŋə dьnьn, вurəti sijə, a aslam juram sotçis razresittəm vopros: kьʒ вьdəs eta sogmis? Me vezərti oficerrezliş dəvaezəs: lebtişəm goļьs mьrddis nьliş imussestvo, kaẓonnəj pajokkez ez tьrmə, ovnь lois ŋemən. Kьʒ kərtovəj kusakkezən nijə zmitlis eьgjaləm i vəjətlis seeəm sostojaŋŋoəʒ, kər organizmiş вьd kļetkaьs gorətlis toko şojəm jьliş. A eta kadə matrossez vəlisə priviļegirovannəj[1] polozeŋŋoьn, nьlən vəlisə dona predmettez, kьʒ ŋaŋ, saxar, gos, konşervaez. I oficerskəj dəvaez, kədna vəlisə vajətəməş вəвşaləməʒ, munlisə zəŋik sajə aslanьs zəŋikkez vijişşez sajə, ŋeto kerşьvlisə nь ļuвovŋicaezən. Me ŋemьmda eg osudjtlь nijə eta ponda. No menam nьlələn polozeŋŋoьs vəli mədkoḍ. Me sluziti Krasnəj flotьn, kьtiş produktaezsə poluçajtli veļtuma. Mьj zə lois? Ņeuzeļi postupoksə sьliş pozə ovjaşŋitnь natura eьkşəmən?

Gorod vevdərьn əsalis rud ŋovo. Vozduxas çoçkom guttezən lebalisə posŋitik lьmokkez. Kerkuez çajtçisə mьʒəməş.

Klavdija oj kezas ez вert.

Asьnas me uзavnь eg mun, ьstişi sogaləm vьlə. Mijan kerku dьnə loktis avtomoвiļ gruzovik. Kvarţiraə pьrisə matrossez.

---

[1] Priviļegirovannəj — kədə polzujtçə osoвəj pravaezən, preimussestvoezən.

dis Savelij mьjkə dumajtnь, baitis jeeə. A me, vəvli, vizəta sь vьlə da kurьt şinvaez ŋьlala. No, dumajta, eьkşas-kə zonkaьs? Ok, kinlə aslas pijanьs abu zal! A petis sovşem ŋe siz: ena kŋizkaez-pьr, novdu, sija, Savelijьs, mьvkьdanas lois. To sija, svatok, kьʒ ovlə çoçkom şvet vьlas: oz poz tədnь, kьşaŋ çeşşo loktas, kьşaŋ—gorjo...

Svatŧaьs sь ez pondь şetnь da kiştis stakanə çaj. Me pondi dumajtnь mort suɖba vьlьn.

Drug Toŋa gorzəmən uşkətçis вавьs dьnə.

— Mьj tekət lois?

Nьloçka, gorzəmən, noraşis:

— Boĺkaьs menə oź məd posok vьlas leşnь.

— Kьeəm posok vьlə?

— Kər paroxod vьlas pondam kьvtnь. I suis menə bəbəv nьvkaokən.

Вавьs, jurnas beriŋaləmən, poиdis noraşəmən baitnь:

— Ak sija, gərdborda jokьs! Da kьʒ sija lьştə sojoksə əbiditnь? Da me sьlə seşşa ətik skazki og viştav.

Вавьs zmitis Toŋasə berdas da malalьstis jurəttas.

— No, dugdь-zə, dugdь, jagədok te menam. Kərkə raz gorzьvlə ŋovoьn zvezda? Sija toko sьŋŋalьslə.

Toŋalə ɖivo lois вавьs ətkoɖətan kьvvez vьlьn.

— Вавuk, me seşşa og pondь gorzьnь.

Şinlьssez vьlas şo eьə drəzitisə şinvaez, a şera şinnes, вавьs laskov çuzəm vьlə vizətikə, pondisə sьŋŋalьslьnь-ŋi.

— A noko te, ləzşina vaşiĺok, lok tatçə.

Boris ləgətəm petuk moz, no şo-zə loktə вавьs dьnə, zagəŋik, kьʒ-kə вokən.

— Me tenьt eg raʒ viştaşlь skazki, kьʒ von sojoksə ɭuвitəma?

— E-en, — ŋuzətis Borja.

— Ak me, pəriş! Siʒkə, vunətçi. No talun rьtnas kaʒmət menьm. Uvazita me tenə, kajok te menam.

Boris ətik kok vьlas çeççalis stolovəj ugəlas, kьtən sьlən vəlisə teçəmaş korавɭ risunokkes.

Toŋa çeççəvtis вавьs ələʒə, sьvjьstis sijə da suskьstis:

— Вавukiŋəj, me tenə ɭuвita əddənzьk вьdənnьsşa.

Sьвərьn kajis me ələʒə.

— Ḍeduk, me tenə ɭuвita kɭepьtzьka вьdənnьsşa.

Toŋa çeççəvtis зoзas, şekunda məd viʒətis to вавьs vьlə, to me vьlə, sotçis kьєəmkə viɭ dumaşaŋ.

I drug çorьta pondis kornь, medвь me pukşi ordçən svaṭṭaьskət. A kər me etə keri, nьloçka вəra kajis mijan ələʒə, kutis goɭaətṭinьm menə i вавsə da siʒ zmitis вerdas, sto mijan jurreznьm pavkisə ətaməd вerdə. Şereвrjanəj şiɭkanokən şiɭətəmən, kьlis sьlən çeɭaḍşa golosokьs:

— Me tijanəs kьknannьtə jonzьka ɭuвita...

Oʒzьk, revoɭucijaəʒ, kər menam peɭponnez vьlьn krasujtçisə pervəj rangiş kapitanlən zolotəj pogonnez, a morosam əsalisə orḍennez, me-вь naṭṭə, lokti вəвşaləməʒ svaṭṭaьs matьna pukaləmşaŋ. A əni eta ŋemьmda ez uŋizajt menə. Lois ŋeɭki mədŋoз, me açьm şerali,—şerali prostəja da şələmşaŋ, menьm

vəli gəʑa, kьʒ вьʈtə dusaəs mençim kişkalisə rəma cvettezən...

Da, me çeşʈiv, sto pьdьna muə leʒi asşim vuʒʒezəs; menam вьdmənь seєəm dona nuçokkez.

Pondi-kə me вaitnь şemejnəj otnoseɳɳoez jьliş, to oz tuj ɳe kaʐmətnь i menam medoʒʒa ʐaʈə jьliş.

Kolə viştavnь, sto ɭejʈenant Bogdanovьs ez vəv kaʐɳitəm. Me çajta, sto sija koɭççis lovjən toko Klavdija sajşaɳ. Ʈurmaşaɳ sijə iɳdətisə koncentracionnəj lagerə, kьtən sija olis setçəʒ, kьtçəʒ vəli graʑdanskəj vojna. Svoвoda vьlə petəm вərьn, sija ətpьr ez vovlь ɳe me ordə, ɳe nьlə ordə, kьʒ вьʈtə mijə ɳekər egə i vəvlə rodɳaən. Kьʒ sija otnoşitçis sь dьnə, sto iɳьs çapkis sijə da munis ʑəɳiklə matros sajə, mədɳoʒ suəmən, sь krovnəj vrag sajə,—me og təd. No verma toko dumajtnь, sto sьlə, naʈtə, vəli əddən şəkьt. Poɖi eta oвstojaʈeɭstvoьs i єəktis sijə seєəm çoʑa munnь mijan şin oʒiş. ɳoɭ god mijə ɳem egə kьvlə sь jьliş. Sьвərьn vəɭiş mijan tədsa, mədət rangiş oʒʒaşa kapitan, guşən, şekret uvtьn, mьççalis menьm Bogdanovşaɳ pişmo, kьtən sija giʑis, sto olə Ojvьv Jьa okeaniş ətik ostrov vьlьn, setçin gətraşis samojedka vьlьn da zaɳimajtçə promьşollezən: goʑumnas kьjə çeri, a təvnas vəralə.

5

Me toko revoɭucija вərьn veʑərti, sto mijə, juraliş klas, eg tədə asşinьm oʈirsə ɳe вur, ɳe uməɭ ladorşaɳ. Mijan ponda una miɭɭona oʈir massaьs, ɭeskov suəm şərti, mьççalis asnas „prirodalən pro-

dukt" i seşşa ŋem. Kьş nija olisə, kьş uzalisə, mьj jьliş dumajtisə, kьeəm vəli nьlən pьeşa susnoştьs— mijə ŋekər eta jьliş eg dumajtə. Mijanlə vəli vazno toko sija, sto nija povinujtçisə mijanlə da mьmda, loas-kə vojna, mijə vermim çapkьnь front vьlə bojevəj jediŋicaezsə. To mьla sьbərьn, kər loktis kad vestişnь mijan grexxez ponda, unalə mijan kolasiş kazitçis, sto pondətçis strasnəj svetopredstavleŋŋo.

Menьm əddən oxota kət ətpьr esə bertnь çulaləm dьnə, dasşizim godşa mart mişeç dьnə, da gizнь ətik əpizod, kəda kərkə vəli gizəm menam tetradьn.

Məd lunas korabllez vьlьn perevorot bərьn, asьvnas lois vosstaŋŋo gorodьn i krepoştьn. Siзkə, smertelnəj ugrozaьs, kəda əsalis mijan əskadra vevdərьn, vəli vasətəma. Əni revolucioŋerrez jona kьlisə aşnьsə.

Kolis mьjkə kernь arestujtəmmeskət. Unter-oficerrez da şverxsroçnəja sluzitişşez jьliş, kədnən kərkə starsəj oficer Izmajlov polzujtçis, kьş tajnəj ageлttezən, вaşŋiьs vəli zenьt: ьзьt konvoj uvtьn nijə ьstisə turmaə. Veşiş nija kleŋitçisə, sto ŋevinovatəş, korisə possada-matrossez vəlisə ŋeumoliməjəş. Nь dьnə ətlaalisə kuim oficerəs, kədna əddən ləga obrassajtçisə komandakət. Nь kolasiş sudno vьlə seşşa ŋekin ez bert. Mukəd arestovannəjjesə, ŋe lьddьnьkə menə, вьdənnьsə leзisə. Dьr sporitəm bərьn, mekət kerisə mədŋoз.

Kьnьmkə lun bərti ŋeto toko tən esə korabl vьlьn vəli disciplиiirovannəj, kьvziş komanda. Pozis sijən ossaşnь. Menam вьd rasporjazeŋŋo ispolŋajtçis

toçnəja da perьta. Kolis toko menьm viştavnь kьk kьv: „Bojevəj trevoga", sьpora-zə bь omən sudno kuza pondisə stukətnь uslovnəj əlektriçeskəj zvonokkez, i minuta kьk bərti bьd matros, sudovəj raspisaŋŋo şərti, sulalis-bь aslas mestьn, gotovən oşlaŋşa dejstvijaez kezə. Sija-zə-bь vəli i pozarnəj ŋeto vaa trevoga kosta. Veşkьta viştavnь, korabl vəli ədd̨ən sloznəj organizm, kədən upravlajtis bokovəj rubkaşaŋ, kьş çerepnəj korobkaşaŋ, ətnasa i ŋepokolebiməj vola—menam vola.

I drug bьdəs eta kişşis, şik bьdəs menam podçiŋonnəjjes zarazitçisə mikrobbezən, kədnaşaŋ loə bəbşaləm.

Əni me vəli olan paluvaьn, sulali kьmiŋtəm jassik vьlьn bьdənnьssa vьlьnzьka. Sulga i veşkьt ladorşaŋ me dьnьn sulalisə kьk matros, kədna vəlisə vooruzitəmaş vintovkaezən. Menьm panьt, kuim metr ьlьna, vəlisə kьmiŋtəmaş esə kьk jassik; ət vьlas sulalis starsəj radiotelegrafist Smirnov, kəda vəli sudiş predşedatel tujə, a məd vьlas matrossez kolasiş kajlьvlisə to obviŋitel, to menam dorjiş. A bьdəs matrosses topьt ştenaən, kəda vəli şurs da zьn matrosskəj juriş, kьeəvlisə mijanəs, i eta dьrŋi bьdьs nь kolasiş vəli me ponda tajnaən, kьz çuzəj sifrovannəj telegramma. Bьdəs golossez ətlaaşisə ətik uətəmə, kəda kьtçəz vaçkişis ьlişaŋ kьlan morjo sumitəmlaŋ.

Pondətçis sьşaŋ, sto radist Smirnov, kinas əvtьstəmən, dugdətis baitəmsə, da bergətçis me dьnə:

— Gospodin komandir Vinogradov! Komanda obviŋajtə tenə sььn, sto te loan carskəj rezim dorjişən. Lьddan-ja te aştə vinovnəjən?

Paluвa vьlьn vəli jugьt əlektriçeskəj lampoçkaezşaŋ. Çuzəmmez menam sudḍaezlən kazitçisə çoçkomən. Ətvetsə viʒçişəmən, вьdənnьs sьtəg viʒətisə me vьlə. Toko veŋtiļatorrez sumitisə, kьʒ mosвez vərzətəm pozjьn.

Me ozьn sulalis Smirnov kizavtəm şəd вuslatьn, petļaas gərd ļentoçkiən.

Tьdalə, sьlə vəli ŋe asşərtəttas, uliş tьrpsə kurççaləmən, sija volnujtçis.

Spokojnəja açьməs viʒəmən, me viştali:

— Mozot, me vəli vaz stroj dorjişən, kьtçəʒ vəli gosudarstvennəj upravļeŋŋoiş izvestnəj şistema. Mədŋoz i ez vermь lonь. Me lьdḍa, sto seeəm-zə dorjişşezən vəlisə i вьdəs tatçə çukərtçəmmes, ŋe lьdḍьnь-kə mort mədəs.

Kinkə matrossez kolasiş ləgən gorətçis:

— Ogo! Jona sətis!

Sek-zə me kьli mədik golos:

— Praviļno!

Predşedateļ oskəmən viʒətis me vьlə, kьʒ вьļtə vəli dovoļon menam ətvetən, da, komandalaŋ bergətçəmən, jualis:

— Kin petas oвviŋiţeļən?

Oţir çukərşis lebtişis ki. Minuta bərti, ɔtirsə tojlaləmən, tribuna vьlə kajis ŋeьʒьt mьgəra da kəsьŋik matros. Çuzəmьs sьlən ţuj viʒan peļļezən da uçətik şəd şinokkezən vaçkişis kusвordlaŋ.

Mekət şinneznas pantaşəm bərьn, sija povzis moz da əstis asşis uverennoştsə.

— Bait, Çizikov,— oskьвtis moz sijə predşedateļ.

— Jorttez! — pondətis sija drəzitan golosən, вьļtə əddən kьnməma.— Mijanəs вьdəŋŋьməs umələ

vizisə. Mijə sь eg şetə... terpitim... Sijən me i baita: komandir, sija vot em vase vьsokoвlagorodije, aş əni viş mijan oşьn otvet. Aş maitçьstə... Jorttez... Vьsokoвlagorodijeьs...

Sija çuzjişis da əsəmən moz, sьtəg vərətis tьrppeznas.

Kinkə sovetujtis sьlə:

— Mun, vonok, pervo şojьs, a sьвərьn konçitan.

— En panəvt oratorsə! — kьlis golos otir kolasiş.

— Da sija açьs dugdis baitnь. Jurьs sьlən, kьş вьrəm korman, вьdəs kьvvezsə əstis.

Şmekən kollaləmən Çizikov leşçis tribuna vьliş.

Sijə vezis masinnəj kvartirmejster, kəza kod rəmtəm şinneza, paşkьt pelpona zonka. Rovnəj spokojnəj golosən sija pondətis:

— Terpitimə mijə, jorttez, ne sьşan, sto Vinogradov vəli mijan komandirən. Mədnoз, mədik korabllez vьlьn vəli umələzьk mijanşa. Sija вьdnoз pessis kokneinь mijanliş oləmsə. Nekьtən komandasə ez verdə seeəm вura, kьş mijan. No kolə vištavnь, sto mijə şoodno vəlimə вespravnəj sussestvoezən. No eta vəli вьdsən jordəm vaz rezimşan, kədə, kьş pravilnəja vištalis komandir, mijə aşnьm вьdənnьm podderzivajtim. Mьla-zə setən vinitnь toko ətik mortəs? Menam mneno — вьdsən sijə opravdajtnь.

Otir kolasьn pondisə kьvnь oskan golossez.

Me koknita lovzişi, resiti, sto unazьkьs sulalənь medor.

Eta вərьn panьt menьm petis kuləm starsəj oficerlən vestovəj Pjatkin. Sija vəli paşkьt çuzəma, soçьnik usseza, вugьla şinneza. Təda, sьkət вьd

baitəm dьrŋi sija kaʒonnəja vermis viʂnь kьv: „em“ ŋeto „ŋekьz ŋe“, kьz bьʈtə sьlən seʂʂa mədik kьvves ez i vələ. Mukəd pora, kьeəm ŋenabuḍ oficer vьlə viʂəˈikə, sija bəbəv moz da ŋostəma ʂeravlis. Me ŋeʟki kьz-kə viʂtali Izmajlovlə:

— Kьtiʂ te seeəm idiotsə suʒətin asl'ьt?

Starsəj oficer, sьŋŋьstəmən, viʂtalis:

—Sto sija idiot — me etaьn ŋemьmda og somŋevajtçь. No Pjatkinʂa ispolŋiteʟnəj vestovəjьs menam ŋekər esə ez vəv.

Me ŋeʟki rad loi, sto ŋekin-ŋenabuḍ mədik, a eta mortьs mədə baitnь obviniteʟ tujə, kəda, me dumajtəm ʂərti, i kuim ʂorŋikuʒa oz vermь viʂtavnь. No kьʒ toko sija viʂtalis kьv məd, me vezərti, sto veʂ siʒ dumajti sь jьliʂ. Sija vələma mьvkьdaʒьk una mukədьssa, baitis pьma da ubeḍiteʟnəja, ʂugʂьtəg. Ne veʂiʂ sь petəm bərьn i açьs predʂedateʟьs pondis beʂpokoitçьnь, kəda, kьʒ me ʂo əddənzьk vezərti, soçuvstvujtis menьm.

— Mijə, jorttez, vijimə pərišzьk oficerəs, mençim, siʒ viʂtavnь, barinəs,— bugьʟa ʂinneznas bьdənnьs vьlə viʒətəmən, pondətis vestovəj.— Mьʟa-zə mijə dolʒonəʂ koʟnь komandirsə? Mьj ŋeətkoḍьs ena virjuiʂʂez kolasьn? Menьm viʂtalasə: starsəjьs pьris korabʟiʂ bьd oʂtaas, viʒis ʂpionnezəs, bьd puʂtak ponda kutçiʂlis matʈossez berdə, ʈesitçis bьdənnьs vьlьn. I eta loas pravda. No bьdьs mijan kolasiʂ tədə, sto seeəm-uz sьlən ponlən koḍ dolznoʂt, medbь pьr bьdənnьskət vidçьnь, kьʒ tədə i sijə, sto sija vəli veʂkьt kiən komandirlən. A sija sьpora sь ez ʂet, angelən viʒis aʂsə da ʈerpitis aslas matьnʂa otsaliʂliʂ bьdəs umə̈la kerəmsə,

Zdorovajtçəm bərьn, nija menьm şetisə nьləşaq zapiska. Sija koris ьstьnь sьliş mukəd vessezsə, i me şeti matrossezlə bьdəs, mьj vəli Klavdalən. Nija bьdəs petkətisə avtomoвil vьlə da bər bertisə.

— Esə mьjkə kolə? — juali me.

Ətik nь kolasiş perьta viştalis:

— Mьjnə, jort komandir. Kolə-bь mebeliş ətikəmədikə. A to mijan tom gozjaьslən — krugom begom i qemə on kьsaş.

Mədik sodtis:

— En vunət, papasa, i posuda jьliş.

Gorjoən nьrьstəm, me kazavtəg viştali:

— Pozalujsta, loktə boştə, unaja tijanlə kolə.

Kьnьmkə minuta bərti kьnməm əsьnnez sajьn pondisə kьvnь muniş avtomoвillən gudokkez.

Bьdsa qedel me pesşi vezərtnь nьləs. Sьliş povedenqosə ovjaşqitnь leşçişəmən vəli şəkьt: oşzьk eta sььn ez tədçь. A mədik ladorşaq — kьeəməş esə vermisə lonь motivvez, kədna eəktisə sijə çapkьnь zəqiksə da ətlaaşnь matroskət? Vil mortəs lubitəm? Etaə me tozo umələ veriti. No kьş-bь ez vəv, a menam dusevnəj mirьs vəli siş şugəma, sto me qekьtən eg aşşь aslьm mesta. Besenstvo pristuppez vezsьvlisə vəvlьtəm mьzəmən. Medвərьn me eg vermь terpitnь i resiti aşşişlьnь Klavdijakət.

Kər me lokti sь dьnə, Smirnovьs gortas ez vəv. Kər Klavdija kazalis menə, lois əddən rad da oşşa moz-zə uşkətçis okavnь menə.

— Tatu, kьeəm bur, sto te loktin! Te, siş-kə, on lьdqь menə jordəm nьlən?

Rad şinvaezən tьrisə sьlən вasək şinnes.

Me pukşi stul vьlə.

Ьзьt zьr ugəlьn vontişis uçətik kərtovəj peçka. Sь vьlьn sulalisə kьeəmkə kastruɬaez. Sola çeri dukən vaçkis nьrə.

— Davaj, Klavdija, вaitьstam spokojnəja da veşkьta, ŋem ŋesajlaləmən.

— Me, tatu, ŋekər eg вəвətlь tenə.

— Siʒkə вur. Koŋesno, me tenə og lьddь jordəm nьlən. No me ŋekьz og vermь vezərtnь sijə, sto te vunətin ɬejtenant Bogdanovsə. Sьlə i etatəg ŋe kokŋita ovşə. Ed kərkə te ɬuвitin sijə?

Klavdija kaçьkŋitis jurnas.

— A əni?

— Ɬuвita mədikəs.

— Siʒ drug?

Sija çorьta viştalis:

— Da, siʒ drug, i seeəm krepьta, krepьta, sto ŋekər og jansətçь sьkət. Kovşas-kə, me muna sьkət sь Xaritonovka derevŋaə da ponda kartovki garjьnь. No kolə esə sodtьnь—me ɬuвita ŋe toko Smirnovəs, no i sijə viɬ olansə, kəda ponda sija pesşə.

Kət sija i çorьta, resiteɬnəja вaitis, no juram menьm pьris seeəm podozreŋŋo: oz-ja sija məd şetnь aşsə zertvaə medoʒʒa zəŋiksə spaşitəm ponda? Me sьpora-zə resiti proveritnь etə, i ostorozнəja pondi вaitnь:

— Menьm çajtçis, sto ɬejtenant Bogdanov ɬuвitis tenə, вlagorodnəja otnoşitçis te dьnə.

Klavdija pьdьna lovzişis.

— Me oʒzьk siʒ-zə dumajti.

— A sьвərьn?

Minuta dьrna Klavdija, şinlьssezsə leşəmən, pukalis sьşettəg, kьz bьttə mьjkə sajlalis me sogja. Çuzəm vьlas sьlən lois seeəm vьrażeŋŋo, kьş bьttə sija dumajtis umət jьliş. No aşsə verməmən, sija pondis baitnь:

— Ŋevażьn kьşkə me ətərьn pantaşi Ərinakət. Tədan, daskvaţət godə sija strjapkaьn olis me ordьn? Sьşaŋ me ətikə-mədikə tədi Bogdanov blagorodstvo jьliş. Kər me kuim mişeç kujli boŋicaьn, pesşi şmerţkət, sija eta kadə oləm Ərinakət. Sija sьşaŋ şəktis. A medəь Ərinaьs ŋekinlə ŋem ez viştaş, sija şetis sьlə kьkşo rub. I Ərina sumtəg munis mijan dьniş. Əni sьlən bьdmə nьv—kuimət godni sьlə. Aşşan, Bogdanovlən em mədik şemja...

Medbərja kьvvezsə Klavdija viştalis kəsa.

Menьm lois divo sь viştaləmşaŋ. Bьdəs deloьs mьççişis menьm mədik şvetьn.

Ləg pondis petnь ţejtenant Bogdanov vьlə. Etə sija taekis mençim nьləs gibeţ vьlə.

Urətis kərtovəj „burżujka". Kastruţaьn mьjkə varkjis. Żьrьn vəli zar.

Me juali:

— Sizkə, siz kerəmən te vestin medoşşa żəŋikьtlə?

— Ŋe. Ŋeţki eg i dumajt eta jьliş. Me prosto ţubita Smirnovəs. Mədŋoz viştavnь, me keri siş, kьş eəktis menə menam şələmə, kədə menьm şetisə ajmamə. I əni me ŋemьmda og kaitçь.

Mijə esə ŋevna baitьstim, i me proştiti aşşim ţubiməj nьləs. No etən ez çin sь ponda təzdişəmьs.

Me domali açьməs zelьt uzələ, medьь ŋe bonşavnь.

Sija muçiteļnəj gorjoьs, kədə me ʒebi aš pьekam, kьnьm-kə god bərti pondis cvetitnь ьzьt radoştən. Əni me bьdsən mədŋoz viʒəta aslam nьlə da məd ʒatə vьlə. Klavdija, pozə viştavnь, keris mudrəja, Smirnovəs bərjis zəŋiknas.

Eta kad kosta, prirodnəj sposobnoşttezən obladajtəmən, sija umstvennəja siz zoramis, sto pravo şərti lьddişə bur obsestvennəj uzalişən. Sьkət baitikə, şəkьt i dumajtnь, sto etə Xaritonovka ḑerevŋaiş oʒʒa malogramotnəj kreşşaŋin, a sьbərьn matros, kəda vəli menam podçiŋeŋŋoьn. Sija lois bьdsən inteļligentnəj[1] mortən. Me ŋekьʒ og vermь uvaʒeŋŋotəg viʒətnь sь vьlə, kət i mukədnas ovla sьkət ŋe soglaşen. Lьddьnь-kə vaz şərti, to sija zaŋimajtə admiraļskəj post.

Nьlə menam lois matiş otsalişən bьd sь obsestvennəj uzьn. Ʒəŋikьs vļijaŋŋo uvtьn sija bьdsən torjətçis vazşa mir dьnşaŋ. Sь jьliş tozo oz poz viştavnь, sto etə oʒʒaşa dvorjanka, kəda konçitis blagorodnəj nьvvezliş institut. Etə vil iŋka, kədijə çuztis revoļucija. Mekət pantaşikə sija baitə stranaьn fabrikaez da zavoddez vosstanovitəm jьliş, zenotḑellez jьliş, mezdunarodnəj poļitika jьliş seeəm pьma, kьʒ oʒzьk baitlis vil parizskəj modaez jьliş.

Aslam nabļuḑeŋŋoeziş me aʒʒa: zəŋikьs, zelətçьstəmən, əddənzьk pondis vizətnь as şəras, a nьlə ətkazitçis una vazşa aristokratiçeskəj privьçkaez-

1 Inteļligentnəj — kuļturnəj, umstvennəja razvitəj mort.

iş, lois prostojən. I lois вuг para, kьєəməş soça pantaşlənь. Olənь вьєəma.

Nьlən kьk çeļaḍ: Boris, kvaţ godşa, da Toŋa, kuim godşa unaƶьk. Zonkaok vaçkişə ajьslaŋə—ləzşina, tьrvira, nastojçivəj xarakţerən. Nьloçkaьs вļedьŋik, rusəj kudriokkeza, çoƶ da ləşьt—çisto mamьs çeļaḍşa kadə. Iŋə menam ənəз kəsa, ŋeradən otnoşitçə nь dьnə, a me viзəta nь vьlə i og vermь radujtçьnь: dvorjanskəj vir muƶickəjkət ətlaaşikə şetis вurşa-вur rezuļtattez! Me çasto vovlьvla nь ordə, i me ponda medвur, sçastļivəj çasses, kədnə me çuləta ətlaьn nuçokkezəkət.

Smirnov Xaritonovka ḍerevŋaiş vajətis mamsə Afroşiŋja Matvejevnaəs. Etə—çoƶ iŋka, kvaţdas godşa, ŋe sogaliş. Sija kьʒ ŋe i gorodьn olis, ŋemən ez lьdḍiş, novjis sarafan, kokkezas kotiez, a jur vьlas—samsura, vevdərşaŋas çьsjanaşlis şəd çьsjanən. Aslas nuçokkezən sija siз kuƶəmən vəḍitçə, sto nija əddənƶьk mamnьsşa kərtaləmaş sь вerdə. Sьlən pьr aззişasə prostəj da laskovəj kьvvez, kədna jiзənь çeļaḍ şələməз. I Klavḍijaьs aslas aŋ dьnə otnoşitçə raḍejtəmən, suə sijə „mamən“.

Ŋevaƶьn menam iŋə vetlis uƶikkeƶə daça vьlə tədsaez dьnə. Menьm gaƶtəm vəli. Me ţeļefonən zvoŋiti nьlə ordə, medвь iŋdisə me dьnə nuçokkezəs.

To mьj sija rьtə me giƶi aslam ţetraḍə.

Çeļaḍsə vajətis Afroşiŋja Matvejevna.

Toŋaьs, зenьţik plaţţoa, kudriezas gərd ļentoçkiən, menə kaƶalis da, radən kiləstis:

— Ḍedu, ḍedu! Me tenьt vaji cvettez, a Boļka—vaļeŋŋo!

İ uşkətçis ɩuвitnь da okavnь menə.

Borka matrosskəj koştumьn, şpina sajas funtovəj вanka viʒəmən, mədis, tьdalə, radujtьsnь menə, no Toŋaьs mesajtis sьlə. Ləgaşəmən, kьz kod golosokən sija вovŋitis:

— Kьskənь tenə kuz kьləttat.

Me boşti sь kiiş gəştiŋeçsə da suvtəti pьzan vьlə, a aşsə vьlьna lebti kiez vьlam.

— Spaşibo tenьt, Boris Savelʃeviç, gəştiŋeçьt ponda. Vazьn-ŋi me eg juvlь vareŋŋoən çajsə.

Ŋevьlnəj ləgaşəmьs pьвsis sь sotçəm çuzəm vьliş —sija srazu gazmis.

Sьвərьn Afroşiŋja Matvejevna, вьŋŋaləmən, ŋuzətis menьm çorьt kisə.

— Zdorovo, svatok.

— Zdorovo, dona svattuska. Pukşь, pukşь. Çasət mьjənkə gəştitətçьstam.

— Spaşibo, ŋem oz kov.

Svattaьs mədətçəm prazŋisnəja: vesətəm çarkiezən, vil sarafanən.

Çeladьs oʒaşəmən viştaşisə menьm—mьj kerşə gortanьs da mьj aʒʒьlisə me ordə loktikas.

Medвərьn zonoçka şerjoznəja viştalis menьm:

— Ŋedu, me seşşa og məd ovnь pozarŋikən.

— Mьla-zə te, jort Smirnov, drug вuin ətkazitçьnь oʒʒaşa profeşşijaşit? — siʒ-zə şerjoznəja juali me.

Ləz şinnez pondisə sotçьnь çeladʃ meçtaən.

— Məda iŋzeŋerə ĩŋdətçьnь. Medьзьt koravl kera. Te loan sь vьlьn kapitanən, a me ponda maвinaən veşkətlьnь. Mijə boştam sto matrosəs, esə sto da esə. Da kьvtamə ьlə-ьlə—вьd morjoət. I

вавnьməs şəranьm воştamə. A ţaţuəs da mamuəs koļamə. Nьlə ŋekər: nija pьr portfeļļezən kotraşənь.

Toŋa kudrija juroksə çatьrtəmən, perьta jualis:

— A menə воştatə?

Boris vaƶnəja viştalis:

— On-kə pondь gorzьnь—воştam i tenə.

—Og, Boļka, ŋekər og pondь. Tədan mьj, Boļka? Me ponda вьdənnьsə çajən juktavnь da əвedən veļdnь. Siʒ-ed, ɖeduk?

— Siʒ, siʒ,—Toŋasə ļuвitikə sui me.

Sija ʒeвis çuƶəmsə menam ʒorməm tosə.

Svaţţa kaçajtьstis jurnas da ŋuƶlaləmən gorətçis:

— No i dumajtis! Ok te, вəв! Mьj-ed toko oz viştav!

Ŋevna norovitəm вərьn nuçokkeznьməs poєєujtim çajən da piroƶnəjən. Dovoļnəjəş, nija munisə ugələ. Boris oļsalis зoзas giƶtəm вumaga ļis i sь vьlə risujtis koraвļ, da mьj toko ez вait. A Toŋa vŋimaţeļnəja kьvzis sijə da mukəd pora juaşlis. A mijə svaţţaьskət pukalimə pьzan sajьn, pərətьslim, „russkəj gorkəjə“ da zakusьvajtimə. Kuim rumka вərьn sija gaƶmis da ədɖənƶьk pondis вaitnь.

Me resiti juavnь sьliş:

— Kьʒ, svaţţuska, dovoļon-ja te aslat moŋən?

Sьŋŋaləmən, sija şinnez gəgərət tьr əktis çukьrokkez.

— Da oz i kov juaşnь eta jьliş, svatok. Açьt, poɖi, aʒʒan. Menьm koļççə toko jenlə spaşiвo viştavnь. Ьstis sija, mijan sozdaţeļ, menьm pərişlə uţeseŋŋo. Kьtiş esə seєəm moŋsə kossьnь? Kəţ çu-

ƶəmnas, kəţ umnas, kəţ kьv viзnь — setən ɳem-ɳi panьt on viştav. Siʒ...

Baitis sija ɳetermaşəmən da ɳuƶvьla, puktis golosas una ɭuвitiş şələmliş вьdəs ɳeƶnoşţsə.

— Kolə menьm juavnь tençit, svatok: dovoɭon-ja te aslat ʒaţokən? Kəţ sija i gramotnəjən lois i samokat vьlьn gəɳajtə, a petis-ed sija prostəj oţiriş.

Me sui panьt:

— Çeşɭiv-kə menam nьlə, dak menьm ɳem ponda lonь ɳedovoɭonən ʒaţnam.

Sija radən kvaţitьstis:

— Siʒ, svatok, olənь nija druƶnəja, вьdənnьs zavidujtənь. Jansətçьvlьtəm gozja. Kьз loktasə gortə—вaitənь i вaitənь. I kьvvez nьlən şo mudrjonəjəş—ɳe veƶərtnь menьm nijə.

Mijə esə ətik rumkaən rektьstim mijan tom gozja ponda. A sьвərьn pondim çaj junь. Svaţţaьs çajsə juis вɭuɖeçkoiş, tьrppeznas svapkətьslis, açьs zonьs jьliş viştaşis:

—Mədəʒən sija menam çuƶis. Medoʒʒaьs—Şţepanən sijə suənь—zonka toƶo ɳe uməɭ. Toko sija unaƶьksə xoʒajstvo вerdə kutçis. A eta, Saveɭijьs, uçətşaɳ gramotasə ɳukajtis. Vəvli, kuim versta ьlьna uçiţeɭsa dьnə kɳigaezlə vetlьvlis. Ьв vьlə munas—şəras şo-ɳi kɳiga вoştas. Lьdɖə i lьdɖə, vunətças uзьs jьliş, a uзьs çulalə, açьs mestaşis oz vərʒь. Pokojnəj ajьs, carstvo sьlə ɳeвesnəj məd şvetas, tədas—da no-ƶə zonsə jurşiətţis kьskavnь. Ɖelo mijan kreşşanskəj—вьdьn nuƶda. Mьj toko ajьs ez dumajtlь? I doвrom єəktis zonьslə çapkьnь etə jordəm gramotasə, i vartlis sijə i aslьs uçiţeɭsaьslə grəʒitçis ordlьezsə çeglavnь. ɳem ez otsav. I pon-

Koŋeɜno, açьs sija ŋekinəs ez əвiɖit, no ed i carьs ŋekinlə mijan kolasiş açьs ŋem uməɭsə ez ker, ŋeɭki i uməɭ kьv ŋekinlə ez viştav. Siʒkə, davajţe munam вьdənnьm car dьnə da kejmişam sь zolotəj kokokkezə, mьşa, aj te mijan, rodnəj...

Menьm lois vezərtana, kьeəm roɭ kɔraвɭ vьlas orsis vestovəjьs: sija kьvzis, mьj jьliş вaitisə oficerrez, on-ed təd, poɖi i ŋe ətpьr viʒətlis aslas вarin pьzanə, medвь tədnь, kin matrossez kolasiş, kьʒ ŋeвlagonaɖoznəj, вoştəma zametka vьlə, da kin loə donosçikən, i kinlə kolə şetavlis вьdəs enə şveɖeŋŋoezsə. To kьşaŋ matrosses tədisə mijan guşən kerəm sovessaŋŋo jьliş. Me ŋeɭki dumajta, sto sija pervəj leʒis puɭa pərişzьk oficerьslə.

Vestovəjьs вaitikə, menam əsis spaşeŋŋoə veritəm. Вьdənnьs ləgən viʒətisə me vьlə. Çuzəmmeznьs loisə ləgzьkəş, şinneznьs tьrisə virən.

— Lьjnь sijə da вort sajə! — medвərьn gorətis vestovəj.

Oţir çukərьs pondis vərnь, leвis sum, вьdənnьs vəlisə soglaşonəş vestovəj вaitəmkət. Ləgən sotçisə şinnez. Me vezərti, sto menьm lovjən ŋe koɭççьnь. Olanьs menam pondis ʒərnь, kьʒ vessez vьlьn çaska.

Menə dorjişən pondis вaitnь koçegar Tomiɭin. Sija sь kosta toko vezşis vaxtaşaŋ, vəli ŋaţəş, raвoçəj paşkəmьn. Mugan əma da rud şinneza çorьta viʒətan çuzəmьs mьççalis resimoşţ. Ŋepoləmən sija pondis вaitnь:

— Вьdənnьsə, kin pondas munnь panьt revoɭucijalə, mijə possadatəg nьrьstamə. Jorttez, viştalə çestnəja, suvtis-ja panьt mijan komanɖirnьm? Ez!

Mьj sьlən vəli şələmlas — me og təd, no sija srazu şetçis. Kьeəməş-zə sь sajьn mədik prestupleŋŋoez? Abu ŋekьeəməş! Neuzli mijə pondam obviŋajtnь Vinogradovsə toko sь ponda, sto sija vəli komandirən? A bьdьs mijan kolasiş raz ez-bь məd lonь komandirnas? Me divujtça jort Pjatkinlə. Lьddişə soznateļnəj mortən. Açьs uçastvujtis zagovorьn. I drug əstis sposobnoşt bərjişnь oficerrezьn. Sija gotov bьdənnьsə şujnь ətik kuļə da leşnь jь uvtə. A mijə, jorttez, şerjoznəja dolzenəş şibətçьnь eta ďelo dьnə. Noko, aş bьdьs jualas asşis: mьj-bь vəli, kəbь Vinogradov tujə komandirnas vəli mədik rangiş kapitan Izmajlov? Vəli-bь umələzьk. Munam ьlə-zьk: a kəbь — leįtenant Brasov, eta oficerskəj mundira kьkkoka zvirьs? Sek mijan korabļьs pərtçis-bь ujalan turmaə.

Kər sija, esə ŋevna baitəv keris da, konçitis, bьdənnьs oşaşəmən gorən pondisə baitnь:

— Leşnь komandirsə!

— Tьrmas mort vьlьn teeitçьnь!

— Nemedļenno leşnь!

Lois vezərtana, sto matrossezis ŋeьzьt çukərok munisə menьm panьt, no ŋe jeeazьk nija vəlisə i medor. Mьj-zə vəlisə mukəd otirьs? Ozzьk dumajtəm plantəm, bьdkod vzgladtəm otir çukər, kəda kapriznəj da strasnəj i kəda, kьz morskəj təv, vezlə asşis napravleŋŋosə, kəda əlektrizujtçə i polozitelnəj i otricateļnəj tokən sь şərti, kьeəm orator kajas tribuna vьlə. Me vişəti aslam oşşaşa podçiŋonnəjjez vьlə da divujtçi, mьla pervujiş azzьli nijə seeəmmeznas. Estən mort əstis asşis samostojateļnoştsə iaçьs ez təd, mьj sija vermas kernь vit minuta

bərti: sija vermas lonь palaçən siʒ-zə, kьʒ i bьdəs prossajtan xristosən. Bьd çuzəm uşkətis tədvьlə jakornəj kanatiş zven. Kinkə vərətis etə kanatsə — to şəkьt jakor kьskis sijə morjo pьdəsə, to braspiɳ[1] kьskis sijə bər, a samostojatelnoştiş lisitəm zvennes toko ləgaşəmən lazgisə da gьmətisə.

Tribuna vьlьn mьççişis viɭ figura — bocmanmat[2] Xrusçov. Me ɳekьʒ eg dumajt, sto eta mortьs pondas baitnь menьm panьt. Me tədi sijə kьz retivəj sluzitişəs, xitrəjəs da ləgəs, kəda ɳulis naçalstvoliş kokpjataezsə. Etə vəli vьlьn mьgəra, vьna da çuklaşiş mort. Tьrməmvi vəvli şinkьmən vərətьsnь, a sija tədis-ɳi, mьj kolə kernь. Kər sija kajis kьmintəm jassik vьlə, me viʒətьsti sь vlastnəj, senьt rьzəj setinaa, kəda vaçkişis medlaɳ, çuzəm vьlə. Sija mədərə bergətis gəgrəsa, tupkalən koɖ şinnezsə, da kivzəmən pondis gorətlьnь:

— Jorttez, suditə menə: me umələ viʒi matrosszsə. Kajitça, kьz poplə grekkez şettən, — unalə meşaɳ dənzьlis. Toko kora pervo bərjişnь: kinşaɳ bьdəs eta vəli? Meşaɳ juavlisə — me i ləsjьvli komandasə. Me vajəta uçətik primer. To mekət ordçən sulalə mijan uvazajeməj predşedatel radist Smirnov. Bьdənnьm mijə, kьʒ bur jortəs, radejtam sijə. Jur! Spravedlivəj mort! Panьt sьlə ɳekin umələ kьv oz viştav. A boşnь əni sijə da mədik mort vьlə tojьsnь, da siʒ tojьsnь, med sija aslas jurən məd mortьsliş piɳɳezsə çeglalis. Kin, tijan şərti, sek loas vinovat: radist Smirnov ɳeto nija, kədna tojьstisə sijə?..

[1] Braspiɭ — jakor lebtəm ponda sudnoez vьlьn vorot.
[2] Bocmanmat — starəj strojevəj unter-oficer.

Bəriş rjaddeziş pondisə kьvnь golossez:

— Vezərtana, sto Smirnov setən vəli-вь ŋe priçom.

— Vot dumajtis!

Bocmanmat, kər kaʒalis, sto sьkət soglaşonəş, вaitnь pondis çorьtzьka da resiţeļnəjzьka:

— Seeəm-zə polozeŋŋoьs, vonnez, vəli i menam. Menə tojlalisə tijan vьlə zolotəj pogona skorpionnez. No, koŋesno, ətiklə-mədiklə dənzьlis meşaŋ. Dak me raʒ setən vinovat? Da esə kolə вoşnь tədvьlə — me mort malogramotnəj, akaḍemijaьn eg velətçь. Velətçi gidjьn ətlaьn porşpijannezkət da kukaŋ-ŋezkət. A nija, oвrazovannəj virjuişşez, mijan ko-mandirkoḍḍes, menam pemьtən polzujtçisə...

Sija vajətis esə ətik primer i вьdənnьs suvtisə menьm panьt.

Ləgən pondisə kьvnь grəziian golossez:

— Şmert komandirlə!

— Əвətnь sijə reja vьlə.

— Siз... Aş lun-məd maçta vьlas duţţaşьstas.

— Oz kov əвətnь. Una kaŋiţeļ. Burzьk loas jь uvtə leşnь.

Bьdəs gorətləmmez ətlaaşisə ləga maţkəmən. Menьm veşkьta вaitisə əddən oskorвiţeļnəj kьvvez. Me ŋemьmda eg somŋevajtçь, sto sulala şmert oʒьn. Mekət vermasə kernь вьdəs, mьj toko pьras juranьs ena oţirlə, kədna вɛвtəməş mijan roşşijskoj ḍejstviţeļnoşt pemdan dorən da ləgətəməş mirovəj vojnaən. Seeəm dumaezşaŋ şələm jansavlis torrez vьlə, kьʒ parus kaʒavtəg skval uşkətçəmşiaŋ.

Predşedaţeļ ḍьr maitçis, kьtçəз vermis əvnь leвəm sumsə.

Seeəm-zə uspexən, tribuna vьlə kajəmən, pondis pərlavnь bocmanmatəs menam dorjiş miŋer Gaşixin.

— Kin seeəm Xrusçov? Ənəʒ sija vəli korabļ vьlьn pervəj viŋtila, —əvtə bəznas ətmədərə. Sija i əni pondətis sьşaŋ, sto kьza mavtьstis maən predşedateļьsliş tьrppezsə. Kьlə, serpəş dusazug, kьeəm tələn pondis pəļtnь. Ņekin sijə ez tojlav, sija açьs bьdьslə kьsaşis, medbь vьsluzitçьnь naçaļstvo oʒьn. Mьļa Jarusenko, Vaşiljev da mijan mədik strojevəj unŋer-oficerrez ez vələ seeəm ləgəş? Xrusçov vəli toko bocmanmatən, da i to mьmda sьşaŋ ŋerpitisə matrossez. A kəbь sijə oficerən kerisə? Lois-bь Brasov nomer vtoroj, a novdu esə umələzьk. A əni sьlə kolə asşis vinasə kьsavnь kinkə vьlə,— sija bərjis komandirəs ..

Bocmanmatsə rezpaz kerəm bərьn, miŋer Gaşixin vuzis menam xarakŋeriştika dьnə. Sija perebirajtis əskadra vьliş bьdəs komandirrezsə, sravņivajtis nijə mekət, i meşşa burzьkьs ŋekin ez aʒʒiş. Sь şərti petis, sto me med çesnəj da spravedļivəj oficer. Raz komandaьs vunətis, kər me osvoboditi asşim vit matrosəs, kədnə arestujtlis ətik armejskəj polkovņik çeşt ŋeşetəm ponda? A raz ŋe komandir zapreŋitis ļejŋenant Brasovlə zugdьnь korabļsə, kəda mədis kernь etə sь ponda, medbь vəŋnь bьdəs komandasə? Gaşixin şo oʒlaŋ baitis menam bur ladorrez jьliş, kədnə i açьm me eg təd. Me ŋeļki çajta, sto unazьksə estiş sija açьs dumajtis. Sьbərьn viştalis sija sluçaj jьliş, kər me dorji vartləm matrosəs da eta ponda arestujti ļejŋenant Brasovəs. Eta medbərja viştaləmən sija bьdsən kəstis sudḍaezsə me ladorə.

O, olan! Tədtəməş tenat tujjet. Vermi-ja me mişeç da зьn oʒti dumajtnь, sto suvta seeəm sud oзьn ьзьt zloɖejən i sto oficerlən matroskət pantaşəmьs loas menam ɳevinovnoştьn bur dokazaţeļstvoən?

Menam poļzaə pondisə kьvnь seeəm-zə şələmşaɳ suəm da pьm kьvvez, kьeəməş oʒzьk kьlisə menьm panьt. Vozbuzɖeɳɳoьs ьzdis. Sumşaɳ da şo da зьn mort gorətləmşaɳ vişis jur. Poʒis dumajtnь, sto вьdənnьs kodʒəmaş spirt juəmşaɳ, no me вьeəma tədi, sto ɳem eta ez vəv. Jassik vьvşaɳ menьm tьdalis, kьʒ jurres vərisə da kaçajtçisə, zьv podsolnuskoez təv kosta. Gorətləmmezşis me vermi vezərtnь toko torja kьvvez.

— Seeəm komandirən mijə dolzonəş oввaşnь!

— Kьnьmiş sija spasajtlis mijanəs şmert вogja!

— Vot mьvkьdtəmmes — aʒʒəmaş kinəs suditnь!

— Seeəm komandirьs mijanlə kovşas esə!

— Bьdənnьm koram leʒnь!

Menə seeəm gorətləmmes ezə-ɳi radujtə. Me vəli seeəm mort poloʒeɳɳoьn, kədə pьtajtənь. Pervo menə zьv kьʒ gəştitətisə şmerţvajətan otravaən, a kər menam kiezə da kokkezə pondisə sajkavnь, kər şələmə zmitçis medвərja sudorogaezьn, menьm şetlisə protivojadije, medвь şetnь olьвnь esə kьnьmkə minuta dьrna. Eta operacijaьs vəli viştavnь ɳepoʒana muçiteļnəj. Menьm koļççьlis toko вь ɳe şetnь da viʒçişnь. Mьj viʒçişnь? Tragiçeskəj koɳeç, ɳeto polnəj svoвoda? Eta jьliş ɳekin ɳem ez vermь viştavnь, ɳeļki aşnьs suditişşes. Da i kin vermas tədnь massovəj psixologijaliş вьdəs çukьļļezsə? Eta zьвun, pemьt da zagaɖoçnəj, kədə oz poz tədnь, mьjən sija tьrtəma. Sь tainstvennəj pьdəssaɳ ver-

masə lebnь bьdkoq ŋeviʒçiʃannez: i əbidatəm zolotəj çeriokkez, kədnə ɩubitə mijan ʃin, i urodɩivəj çudovissoez, kədna grəzitənь aslanьs vьna piŋŋezən pizə kernь tijanliʃ koskaeznьtə.

— Vonnez, sa! — jassik vьlə kajəm bərьn, rjakəstis kьz zerkətçan golosən viɩ mort. Eta vəli mədik staṭṭaiʃ matros Razuvajev.

Pondisə kьvnь panьta kьvvez:

— Tьrmas suqitnь!

— Ed vezərtana-ŋi, sto komandir abu vinovat, mьj esə kolə?

— Əni bəra pondasə bəbtьnь mijanliʃ jurreznьməs.

Kinkə kiləstan golosən noraʃis.

— Vot setən i vezərt da aʒʒь ladsə: ətik oratorəs kьvzan — komandirьs mijan uməlzьk qavьvʃa, vijnь sijə jeea, a mədik viʃtalas — tədan, ŋekьʒ sь vьlə ki oz leв.

Zьv sьlə panьta kьv vizəmən, ətik gorətis:

— A sьbərьn bьdsən ʒugʃamə.

Menam çasət ʃinoʒam matros Gorelov, kəda sulalis oʒiʃ rjadas, çuṭ ŋe ordçən predʃedaṭeɩьskət. Çuzəmьs sьlən vəli cʃta, ŋebьt basək çertaezən. Sija vəli jenlə kejmiʃ (reɩigioznəj), bьdpьrʃa otsalis mijan poplə sluzitik kosta da əddən jurвitliʃ. Sudovəj bogosluzeŋŋo kosta torjətçis bur ṭenorən. A əni, ṭerpittəg sija drug viʃtalis:

— Mьj mijə, jorttez, kaŋiṭeɩitçam ətik toko mortkət? Əsətnь-kə, dak ŋem maŋitnь, kolə çozazьk əsətnь. Ŋeto sovʃem leʃnь.

Me, mort olan dьnə seeəm вezrazliçnəj kьvvezsə kьləmʃaŋ, ŋevezərtəmən вarəti ʃinnezəs.

Razuvajev, veşkьt kinas makɳitəmən, viliş rjakəstis:

— Jorttez, ssa! A kin kьz əmnьsə oşləns da mesajtəns menьm, çestnəj bedɳaklə, bьdəs burzьka vezərtns, dak nija aşnьs starorezimɳikkez. Mьççişə budi, kin tijə eməş seeəmmes?

Bьdənnьs ləɳşisə, kьz bьtə povzisə sь gorətəmiş.

ɳedьr çəlis i açьs Razuvajevьs, vizətis matrossez çuzəmmez vьlə. Tьdalə, sььn vəli ьzьt fiziçeskəj vьn. Siz i tədçis, sto ɳatəş kazonnəj formenka uvtьn da seeəm-zə uvtiş jərnəs uvtьn sajaşəm paşkьt koskaa da jon ɳelo, kьz gərd brazilskəj pu. Pokatəj kьməsa kus jurьs vaçkişis ɳuzətəm dьɳalaɳ. Ozlaɳə petəm annes, xisnəj kovpiɳa əmьs, ozlaɳ mьççişəm uvtiş anьs, ɳuj vizan, kьz proovkaiş sotka, rud usies, rozabannez vьlas posɳit sur, kьz bьtə bekaşiɳɳikən lьjləm vezkoɖ şinokkes, kədna pьrisə kьtçəkə pьdьna — bьdəs eta sь çuzəmlə vajətis əddən ləg vid. Kər sija esə vizətьstis me vьlə, kьz kьrnьs aslas dobьça vьlə, kəda pesşə sь gьzezьn, me sek-zə vezərti, sto menam olanlə loktə koɳeç. ɳedьr kezə menьm çajtçis, sto me sulala ɳe kьmiɳtəm jassik vьlьn, a oştəm ɳuk dor vьlьn, kьşaɳ, kьz guşaɳ, kajə ɳerpitnь ɳepozana kəzьt, kəda kьntə jaj i vir.

Razuvajev pondis baitnь spokojnəja, no şoodno sьlən kьz golosьs rjaksis gorən. Medoz sija viştaşis sь jьliş, kьz ənəz olisə gospoda. Bьdьslən nьlən ɖeɳgaьs vəli unazьk, ɳezeli mijan morjoьn çeri, i nija vəjisə roskosьn da boştisə olanşis bьdəs „daskvaɳ udovolstvije“. A kьz eta kadə olisə otirьs?

Raвoçəjjez da kreşşana ponda nija, zakon şərti, ena grabiţeḷḷez, koḷisə rovno sьmda, medвь toko ŋe kuvnь eьgjən da ŋe kьnmьnь kəşьtşaŋ, i ətlaьn poppeskət kəsjisə durakkezlə pustəjə da вəвətçanaə oşlaŋşa raj, kьz morskəj gorizont: vek uj, a sь dьnəş şoodno on lok. Primer tujə sija boştis asşis ajsə, kəda veksə usaləma gospodalə. A kьєəm nagrada poluçitis eta ponda?

— Ŋem ez!— gьmŋitis Razuvajev kьz golosən.— Olimə mijə posad koŋeçьn pəliŋtçəm kerkuzugьn. Ogradaьs mijan vəli jərjəma tələn, a vevtţəma ŋoвoən. Kartovkiən da kvasən tьrtimə kьnəmnьməs. Eta kьnəm vьlьn kuçikьs kerşьlis çorьt, kьz вaraвan vьlьn, a pətsə ŋekər en təd. Seєəm şojanşaŋas toko vozduxsə eьkətlim...

Komanda kolasьn kьlis ləg da ŋervnəj şeraləm.

A вas oşlaŋ gьmətis, kьş вьţtə kerəs vьvşaŋ şəkьt izzez çapkalis:

— I tojjezşa ez vəv mijan ŋekьєəm poda. Eta jen tvarьs vəli una. Poźis-вь вьdsa kapital nazivitnь, kəвь aşşişisə boştişşez. A вьdəs eta mьjşaŋ? Ajə menam aslas olikə ətpьr toko maţegnas mişşəma. Veşkьtźьka viştavnь, sijə mişşətisə mədikkez sь oзьn, kər pondisə grobjə vodtətnь. To sija mьj loə ovnь jansətçьtəg nuzdakət. Gospodasə sija orddə, a mijan dьnə ḷakaşə — on vermь sь dьniş mezdətçьnь. Peslişim mijə aşnьm nuzdasə jukməsə vəţnь — oz vəj, jordəm. Aslanьm poplə pondьlim vuzavnь — oz ŋəв, ŋeḷki veş oz boş, kaŋ mor...

I вəra pondis kьvnь şeraləm, trevoznəj da povzətana, şik вьţtə sotçan fakelən şibətçisə poroxovəj gu dьnə.

— Voniŋəjjez, uşkətə təḍvьlanьt, kьʒ tijan ajmammeznьt olənь. Raʒ unaən burzьka? Ŋeuzto eta bərьn mijə şo esə pondamə zaļejtnь enə virjuişşezsə?

Otir çukərьs pondis vərnь. Bьd para şinnez migajttəg, pьdьn ləgsə ʒebəmən, vizətisə me vьlə. Vekşa əbidaes, kədna oʒzьk viʒşьvlisə ḍisciplinaiş poləmən, pondisə piźnь şlepəj ləgən.

Razuvajev şo əḍʒis i əḍʒis. Mençim dorjişşezsə sija suis „duļļəşşezən". Sь kьvvez şərti petis, sto seeəm pustəj jura otirlə oz tuj doveritnь ŋekьeəm ḍelo, mьļa nija aslanьs kukaŋ zaļejtəmən vermasə provaļitnь revoļucijasə.

Me viʒətьsti predşedateļ Smirnov vьlə. Sija sulalis siʒ, kьʒ bьttə ləşətçis viʒnь uşkətçəmsə. Tьrppes sьlən vəlisə zelьta zmitəməş, a ləz şinnes pemdisə. Tьdalə, sija siʒ vezərtis Razuvajevsə, sto mədьs mədə aşsə puktьnь gerojə, i suvtnь revoļucionnəj dvizeŋŋo juralişən.

Me juali asşim: mьļa sija sь ez şet da oz viştav asşis veskəj kьvsə?

A bas şo bobgis:

— Kin mijanəs zaļejtis, kər mijə sişmimə turmaezьn da katorgaьn? Jorttez, viʒətə pervəj rangiş kapitan vьlə. To sija zolotəj pogonneza sulalə mijan oʒьn. Əni sija ram da ləŋ, kьʒ zeļok. Me bьdənnьtliş juala: zaļejtis bь sija mijanəs, kəbь boştisə verxsə oficerrez? Sija sek-zə-bь pərtçis vampirə. I bьdəs pondətişşes vazьn-ŋi-bь əsalisə rejaez vьlьn...

Çuzəmьs Razuvajevlən vevttişis şəd pjatnaezən, əmьs kosəjtçis, kьʒ pьeşa zubьtşaŋ. Bьdəs sьlən viştaləmmes komanda ponda vəlisə şinguşalana da ŋeoproverziməJ iştinaən i şugьltisə şələmmez, kədna

vəlisə paḷitəməş bespravijeən da kurьt nuzdaən. Da i açьm me kət i şinnam eg aşşь etə matrossə, kьli sь kьvvezьn olanliş pravda, ləgə, kьz kəinlən piŋŋez. Ŋedьr kezə me stьduvja gərdətьsti, kьş вьttə vaçkisə menьm peḷbokam.

Kinkə bəbiş moz kiləstis:

— Razuvajev objaşŋajtə pravilnəja!

Eta gorətəmьs koşalis otirliş ləŋsə. Otirьs uşkətçisə matəzьk me dьnə, вьdənnьs drug pondisə rjaksьnь. Вьdəs golosses ətlaaşisə ətik uŋŋaləmə, kəda zuвьtəş vaçkis peḷḷez kuza, kьş bəbşaləm morjolən ьzьtşa-ьzьt va gь vevttis mençim ḷetəm dusaəs.

No Razuvajev ŋe вьdəs esə viştalis. Sьlən una esə koḷççisə dokazateḷstvoez menьm panьt. Əkşəm otirsə ləŋşətəm ponda, sija lebtis vьvlaŋ kьz paşkaləm çuŋŋeza kiezsə da pondis əvtçьnь nijən, kьz вьttə kinləkə şemaforitis. A kər otirьs ləŋsisə, sija ədva vermis oşlaŋ вaitnь. Oşşaşa spokojstvijeьs əsis. Sijə aşsə kutis viznь ŋepozana, əzjətana ləgaşəm. Paşkьt morosьs вurnəja lebtaşьslis. Kulakkeznas grəzitəmən, sija çeglaşis tribuna vьlьn, kьş bəbşaləm, da, uvlaŋiş ansə peṭitəmən, ez-ŋi вait, a erzis:

— Juis eta zloḍejьs mijanliş virsə! Tьrmas! Kad vestişnь!..

Aslam podçiŋonnəjjez vьlə vizətəmən, me aşşi toko sotçan şinneza pemьtgərd pьktəm çuzəmmez. Вьdənnьs vьliş ḷuzzis kotərtis ŋьləm. Mukəd kostas oratorьs çuzzişlis, kossis şəkьtzьk kьvvez. Sek, eta zenьt kad kosta, kьlis ena şurs da zьn moroslən şəkьta lolaləm, — paşkaləm nьrpьsseza sija lolaləmьs,

kədaşaŋ menam suvtçьvlis virə, i naŋtə, kьʒ pokojŋiklən ləzətlisə tьrppezə. Bьdəs etaьn vəli mьjkə zvirrezlən koɖ. Me ŋe ətpьr vəvli вojjezьn, aззьvli şmerŧliş povzətana çuzəm, no вьdəs eta ŋemtujə oŧir kaŧitçəm ləgaşəmkət, kəda ŋeumoŧiməj da вezzalostnəj, kьʒ purt naçkişiş kiьn. Mukəd kadə çajtçis, sto menə kьeəvtənь ŋe morttez,—etə şibətçə una jura çudovisso, kəda jərjis asnas вьdəs petaninnezsə, vekŋətis me gəgəriş koɭcosə. Me zuвьtəʒ zmitli annezəs, medвь ŋe şatkətnь piŋŋeznam.

Razuvajev əmiş karçiktəmən petlisə kьeəmkə kьvvez. Nija vəlisə vezərttəməş, no sija kьʒ şviŋeçən, tьrtlis nijə ləgən. Çuzəmьs sьlən pəltçis, lois fioɭetovəj rəma, tьrppez vьlas mьççişis вьg.

— Koçegarkaə zolotopogoŋŋikəs, gorə, medвь sьlən ləg dusaьs ətlaьn eьnnas truвaət petis!

Ena kьvvez vьlьn sьlən вaitəmьs oris, kьʒ вьŧtə gorssə sьliş kutisə. Ləguvjas sija koşalis as vьvşis kьknan jərnəssə—formenkasə i uvtişsə—da pondis vartnь kulaknas kus morosas.

Çajtçis, sto вroŋaьs pondis drəzitnь oŧirьs gorətləmşaŋ.

Kuim şurs ki lebtişisə jur vevdəranьs, ŋuzətçisə me dьnə, medвь ŀetnь mençim jajəs, kuim şurs kok vezsisə oʒlaŋ, medвь taŀnь mençim jaj kusəkkezəs. Olankət prossajtçikə me pondi satlaşnь.

No eta kadə lois mьjkə viʒçiştəm. Sija, kin mədis kuvtəʒ vaçkьnь menьm, drug pərtçis izвaviŧelə. Oŧirlən gorətləmmes vezsisə вərlaŋ, a ozіş rjaddes, sьtəg ŋuzətisə oʒiş çuŋŋeznьsə Razuvajev ladorə. Me ədva toko vermi kьvnь kьvməd.

— Vizətə, viʒətə, mьj eta seeəmьs...

Menam obvinitellən paşkıt morosıs vəli tatuirovkaın, kəda izobrazajtis kıkjura orjoləs.

Çarnəv perıtaən otirət pondisə kotərtnı kıvvez, kədna ləgnısə asşinıs indətisə mədik mort vılə:

— Razuvajevıslən moros vılas kıkjura orjol!

— Ak, spana sija seeəm!

— Vasətnı arestantəs tribuna vılış.

Me vezərti, sto eta ləgaşəm da nesçastnəj matrosıs açıs etə ez kazav, orsis me ponda sijə-zə rolsə, kıeəmə orsə spasatelnəj krug, kədə çapkənı bort vıvşan morjoın vəjişlə. A sija, zalkəj da əsəm kod sulalis tribuna vılın vez şinbugıllеznas migajtəmən, kış vıttə drug şlepəjşalis rəma şvetşan. Kinkə taekis sılə şpinaas. Sija ne aslas volaən sungişis otirıs kolasə. Pervo otirıs, kış çumaən sogaliş dınşan, bər-bər kerşıstisə sı dınış, a sıbərın morttezis sogmis vıdša koridor. Sija munis sı kuza, çuzzişlis sejaas da şpinaas kulakkezən sətaləmmezşan, sungişlis ozlan, kiştəm lok vidəmən.

Toko seeəm sluçaj bərın pondis baitnı açıs predşedatelıs:

— Tijə jorttez, əni tədatə, kin sulalis sı ponda, medbı veşiş vijnı mortəs. Raz sı ponda mijə pondətim revolucijasə? Mijə nekər og şetə kişnı nevinnəj vir. A nılə, kədna oz vermə ovnı virtəg, mijə vermam şetnı sovet—kutçını uzavnı bojnaə...

Mımda-bı me eg divujtçı, no medor suvtisə saməj nija, kədna medəddən riskujtisə olanən, korabl vılın perevorot kerikə. Smirnov, kər sumıs lənis, gorətis:

— Golosujta. Kin protiv komandirlə, eəkta levtını kieznıtə.

Ətik ki ez leв. Ŋelki menam vraggezə sulalisə vərətçьtəg. Bьdənnьs duzgьltçəmən sulalisə, kьz вьttə nь jьliş tədisə mьjkə umələ.

Kinlənkə golos gorətis:

— Kaçajtnь jort komandirsə!

— Kaçajtnь!—radən kvatitisə mədikkez. Matrossez zьkən, kluçən pizan potokən, uşkətçisə me dьnə, kьz вьttə вojьn sturmujtisə ŋeprijateləs. Çasovəjjezəs tojьstisə. Ne ətik das ki çapkьslisə menə vozduxə seeəm uvleçeŋŋoən, sto menam tuzurkaiş orlaşisə вьdəs pugviçaes. Jurə menam letjalis, kiezə da kokkezə gotovəş vəlisə mezmьnь sustavveziş. A kər вьdəs eta konçitçis, me siz vьntəmşali, sto eg vermь viş̧ьnь kokkez vьlam da ŋoвtəma leşçişi paluвa vьlas. Menə вəra kutisə kiez vьlə, no əni вeregitəmən-ŋi, da „Marşeljeza" şьləmən nuətisə kajutaə.

Əni, kьkjamьs gcd çulaləm вərьn, me ola kamennəj kьksuvda kerkuьn, məd ətazьn. Oştəm əвьnnezət tьdalə graŋitnəj вereggezə dorəm ьзьt ju. Veşkьta me oşьn, sьliş pьdəssə garjəmən, kərt lazgəmən uзalə zemleçerpalka. Ŋevna ьlьnzьk, veşkьtlaŋas, вukşirnəj kater, kəda vaçkişə şəd вruŋigaglaŋə, staratelnəja kьskə una вarzaez, kədna gruzitəmaş pesən. Sьlə panьt, şəd eьnsə leşəmən, ŋemeckəj flag uvtьn munə tovaro-passazirskəj paroxod. Julən vaьs volnujtçə, jugjalə ijul mişeçşa ŋoвo uvtьn da seeəm вasəka ətlaaşə çelad gorətləmkət da kivzəmkət, kədna orsənь kamennəj naвerezнəj vьlьn.

Toko əni iŋkaə loktis вazariş вoştəm tovarən da pondis noraşnь.

— Bazil, dumajt toko, mьj eta kerşə! Jaj srazu donazьk lois vit kopejkaən. Da esə вaitənь, sto çoza sovşem oz lo...

Me şinnezəs вarəti da juali:

— Mьjşaŋ-zə eta siz?

— A sьşaŋ, sto əni Roşşijaьn xammezşa ŋekin ez kolççь.

Kьeəm-вь sija menam ez vəv вeregitiş, no oz vermь ovnь kosmetikatəg. I əni, slapaoksə вoştis da, şibətçis zerkalo dьnə, dьr mavtə duxiezən asşis çukraşəm, sagreŋkod, kuçiksə da pudritçə. Ŋem me setiş og vezərt. Sьвərьn me vьlə vizətəmən вaitə ləgaşəmən:

— Çapkin-вь te, Bazil, asşit glupəj dokladtə gizпь. Pes lueee pьrt. Kolə plitasə vontnь.

Uzsə etə oz tuj вokə kolnь—kolə kьvzьnь iŋkaəliş.

Ŋeьzьt təlok uşkətçis menam zьrjə da pondis pereвirajtnь mençim vaz tetradəs, kьz вьttə i sьlə oxota tədnь menam dusaliş çulaləm pravdasə.

Nojaвr, 1926

Редактор *Н. Спорова*
Техредактор *С. Грибанов*
Корректор *Ф. Яркова*

Окрлит № 489. Заказ № 997.
Тираж 2000. Сдано в набор 14/IX-36 г.
Подписано к печати 11/X-36 г.
Формат бумаги 62×94 1/32.
Печатных листов 2,5.
В 1 печ. листе
53248 т. з.

НКМП—РСФСР, п. Кудымкар, тип. „Свердполиграфтреста"

Ц. 1936.
Акт № 233 Инв. № 4403
Вкладн. л.

403

Коми-П
1-241

Цена 75 коп. Ч 11788

А. Новиков-Прибой

У Х А Б Ы

Перевод *И. Радостева*

На коми-пермяцком языке